

I S E M P R E V E R D E

ORAZIO (ALIAS LOTHARIO SARSI) GRASSI

Libra astronomica ac
philosophica qua Galilaei
Galilaei

ATHENA
EDIZIONI

Athena Edizioni ti regala questo libro in formato cartaceo, stampato e spedito gratuitamente a casa tua. Infatti per ogni libro acquistato dal sito potrai scegliere un libro della collana Sempreverde in omaggio. Visita edizioniathena.it per maggiori informazioni.

Orazio Grassi

Libra astronomica ac philosophica

www.liberliber.it

Questo e-book è stato realizzato anche grazie al
sostegno di:

E-text

Web design, Editoria, Multimedia

(pubblica il tuo libro, o crea il tuo sito con E-text!)

www.e-text.it

QUESTO E-BOOK:

TITOLO: *Libra astronomica ac philosophica qua
Galilaei Galilaei opiniones de cometis a Mario
Guiducio in Florentina Academia expositæ, atque
in lucem nuper editæ, examinantur a Lothario
Sarsio Sigensano*

AUTORE: Grassi, Orazio (alias Lothario Sarsi)

TRADUTTORE:

CURATORE:

NOTE: Il testo è presente in formato immagine sul sito del Museo Galileo di Firenze

(<https://galileoteca.museogalileo.it/biblioteca/biblioteca.html>).

È stato trascritto fedelmente il testo originale, compresi i refusi di stampa, ed è stata mantenuta la grafia originale, senza modernizzazioni.

L'unico intervento ha riguardato le abbreviazioni antiche o "tituli" che sono state sciolte nella loro forma estesa (es. che o chi per c; contradizioni per cōtradizioni, ecc).

CODICE ISBN E-BOOK: n. d.

DIRITTI D'AUTORE: no

LICENZA: questo testo è distribuito con la licenza specificata al seguente indirizzo Internet:

www.liberliber.it/online/opere/libri/licenze

COPERTINA: n. d.

TRATTO DA: *Libra astronomica ac philosophica qua Galilaei Galilaei opiniones de cometis a Mario Guiducio in Florentina Academia expositæ, atque in lucem nuper editæ, examinantur a Lothario Sarsio Sigensano. - Perusiæ : ex typographia Marci Naccarini, 1619. - 72 p. : ill. ; 4°*

CODICE ISBN FONTE: n. d.

1a EDIZIONE ELETTRONICA DEL: 23 novembre 2020

INDICE DI AFFIDABILITÀ: 1

0: affidabilità bassa

1: affidabilità standard

2: affidabilità buona

3: affidabilità ottima

SOGGETTO:

SCI004000   SCIENZA / Astronomia

DIGITALIZZAZIONE:

Claudio Paganelli, paganellimclink.it

REVISIONE:

Claudio Paganelli, paganellimclink.it

IMPAGINAZIONE:

Claudio Paganelli, paganellimclink.it

PUBBLICAZIONE:

Claudio Paganelli, paganellimclink.it

Liber Liber

Se questo libro ti è piaciuto, aiutaci a realizzarne altri. Fai una donazione:

www.liberliber.it/online/aiuta.

Scopri sul sito Internet di Liber Liber ciò che stiamo realizzando: migliaia di ebook gratuiti in edizione integrale, audiolibri, brani musicali con licenza libera, video e tanto altro:

www.liberliber.it.

Indice generale

Liber Liber	4
AD LECTOREM	7
DE OPERIS INSCRIPTIONE.....	7
EXAMEN PRIMVM	8
Eorum quæ disputationi nostræ à Galilæo obiecta fuerunt.	8
EXAMEN SECUNDUM	28
Quo Galilæi opinio de substantia, & motu Cometarum expenditur.	28
EXAMEN TERTIVM	50
Quarumdam Galilæi propositionum seorsim consideratarum.	50

LIBRA
ASTRONOMICA
AC PHILOSOPHICA
QVA GALILÆI GALILEAI
Opiniones de Cometis

A MARIO GVIDVCIO

In Florentina Academia expositæ, atque in lucem
nuper editæ, examinantur

A LOTHARIO SARSIO

SIGENSANO

PERVSIÆ,

Ex Typographia Marci Naccarini. M.DC.XIX.

SUPERIORVM PERMISSV

AD LECTOREM

DE OPERIS INSCRIPTIONE

DVM per minorum siderum ardentes
globos

Dira Cometes luce cæsariem explicat,
Gelidasque in Arctos igneam vibrat
facem,

Quid ille lances inter æquatas micat,
Primosque Libræ consecrat vitæ dies?
Agnosco tacitum lucis imperium nouæ.
Hac illa trutina lumen expendi suum,
His & probari lancibus comam iubet.
His nostra nos & dicta pendamus licet.

EXAMEN PRIMVM

***Eorum quæ disputationi nostræ à Galilæo
obiecta fuerunt.***

TRIBVS in cælo facibus
insolenti lumine, anno superiore,
fulgentibus, nemo hebeti adeò
ingenio, ac plumbeis oculis fuit,
qui vtramque in illas aciem non
intenderit aliquandò, miratusque
non sit insueti fulgoris, eo
tempore, feracitatem. Sed
quoniam est vulgus, vt sciendi
avidissimum, ita ad rerum causas
inuestigandas minus aptum: ab ijs
propterea sibi tantarum rerum

scientiam, iure veluti suo,
exposcebat, ad quos Cæli
Mundique totius contemplatio
maximè pertineret. Philosophorum
igitur Astronomorumque
Academias consulendas illico
censuit. Quid igitur nostra hæc
Gregoriana, quæ & disciplinarum,
& Academicorum multitudine
nobilis, se inter cæteras designari
omnium oculis, se maximè
consuli, ab se responsa expectari
facilè intelligebat? Committere
enimuerò non potuit, ne in re,
quamquam dubia, suo saltem
muneri, & postulantium votis
vtcumque satisfaceret. Præstitere

hoc ij, quibus ex munere id oneris
incumbebat; nec malè si
summorum etiam capitum
suffragium spectes. Vnus, quòd
sciam, disputationem nostram, &
quidem paulò acrius, improbavit
Galilæus. Doluimus primum, quòd
magni nominis viro hæc
displicerent; deinde consolationis
loco fuit, ab eodem Aristotelem
ipsum, Tychonem, aliosque non
multò mitius hac in disputatione
habitos. Vt sanè non aliæ ijs
texendæ forent Apologiæ, quibus
communis cum summis ingenijs
causa, satis, vel ipsis silentibus,
apud æquos æstimatores pro se

ipsa peroraret. Sed quondò
sapientissimis etiam viris operæ
pretium visum est; vt esset saltem
aliquis, qui Galilæi disputationem,
tum in ijs, quibus aliena oppugnat,
tum etiam in ijs, quibus sua
promit, paulò diligentius
exponderet. vtrumque mihi paucis
agendum statui; rem quamplurimis
pergratam me facturum sperans,
quibus Galilæi factum nullo
nomine probari potuit. quod tamen
in hac disputatione ita præstabo,
vt abstinendum mihi ab ijs verbis
perpetuò duxerim, quæ exasperati
magis, atque iracundi animi, quàm
scientiæ indicia sunt. Hunc ego

respondendi modum alijs, si qui
volent, facilè concedam. Agite
igitur, quandò ille etiam per
internuncios, atque interpretes
rem agi iubet; vt propterea non
ipse per se, sed per Consulem
Academiæ Marium, sui secreta
animi, omnibus exposuerit; liceat
etiam nunc mihi, non quidem
Consuli, sed tamen
Mathematicarum disciplinarum
studioso, ea, quæ ex Horatio
Grassio Magistro meo de
nuperrimis eiusdem Galilæi
inuentis audierim, non vni tantum
Academiæ, sed reliquis etiam
omnibus qui latinè norunt,

Pag. 3.

exponere. Neque hic miretur
Marius, Consule se prætermisso,
cum Galilæo rem transigi. Primùm
enim, Galilæus ipse in litteris ad
amicos Romam datis, satis apertè
disputationem illam ingenij sui
fœtum fuisse profitetur; deinde,
cum idem Marius peringenuè
fateatur, non sua se inuenta, sed
quæ Galilæo veluti dictante
excepisset, summa fide protulisse;
patietur, arbitror non iniquè, cum
Dictatore potius me de ijsdem,
quàm cum Consule, interim
disputare.

Dolet igitur, primò, se in *Pag.24*
disputatione nostra malè habitum, & 33.

cum de Tubo optico ageremus
nullum Cometæ incrementum
afferente, ex quo deduceremus
eundem à nobis quam longissimè
distare. Ait enim, multò antè palam
affirmasse se, hoc argumentum
nullius momenti esse. Sed
affirmarit licet; nunquid eius illicò
ad Magistrum meum pronunciata
referrent venti? Licet enim
summorum virorum dicta
plerunque fama diuulget, huius
tamen dicti (quid faciat?) ne
syllaba quidem ad nos peruenit. Et
quanquam dissimulauit, nouit id
tamen multorum etiam testimonio,
nouit beneuolentissimum in se

Magistri mei animum, & quà
priuatis in sermonibus, quà
publicis in disputationibus,
effusum planè in laudes ipsius.
Illud certè negare non potest,
neminem ab illo vnquam proprio
nomine compellatum, neque se
verbis vllis speciatim designatum.
Si qua tamen ipsius animum
pulsaret dubitatio; meminisse
etiam poterat, perhonorificè olim
se hoc in Romano Collegio ab
eiusdem Mathematicis acceptum,
& cum de Mediceis sideribus,
Tuboque optico, illo audiente (&
qua fuit modestia) ad laudes suas *Pag. 35*
erubescete, publicè est *& 24.*

disputatum: & cum postea ab alio,
eodem loco, atque frequentia, de
ijs, quæ aquis insident, disserente,
perpetuo Galilæus Acroamate
celebratus est; Quid ergo causæ
fuerit nescimus, cur ei contrà adeò *Pag.18*
viluerit huius Romani Collegij *&38.*
dignitas, vt eiusdem Magistros, &
Logicæ imperitos diceret, &
nostras de Cometis positiones
futilibus, ac falsis innixas
rationibus, non timide
pronunciaret. Sed ne tempus
querelis frustra teramus. Principiò
illud non video quàm iure Magistro
meo obijciat, ac veluti vitio vertat,
quòd nimirum in Tychonis verba

iurasse, eiusdemque vana
machinamenta omni ex parte
secutus videatur. Quanquam enim
hoc planè falsum est; cum præter
argumentandi modos, ac rationes,
quibus Cometæ locus inquireretur,
nihil aliud in disputatione nostra
reperiat, in quo Tychonem, vt
expressa verba testantur, sectatus
sit; interna verò ipsius animi
sensa, Astrologus licet Lynceus,   *Pag.*
ne optico quidem suo Telescopio   *44.*
intropexerit. Age tamen, detur
Tychoni illum adhæsisse.
Quantum tandem istud est
crimen? Quem potius sequeretur?
Ptolemæum? Cuius sectatorum

iugulis Mars, propior iam factus,
gladio exerto imminet?

Copernicum? At qui pius est
reuocabit omnes ab illo potius, &
damnatam nuper Hypothesim
damnabit pariter, ac reijciet. Vnus
igitur ex omnibus Tycho supererat,
quem nobis ignotas inter Astrorum
vias ducem adscisceremus. Cur
igitur Magistro meo ipse
succenseat, qui illum non
aspernatur? Frustrà hìc Senecam
inuocat Galilæus, frustrà hìc luget
nostri temporis calamitatem; quòd
vera, ac certa Mundanarum
partium dispositio non teneatur:
frustrà sæculi huius deplorat

Pag.

34.

infortunium, si nil habeat, quo
hanc ipsam ætatem, hoc saltem
nomine, eius suffragio miseram,
fortunet magis. Et quoniam hoc
loco, atque hoc ad disputationem
ingressu confutanda ea mihi sunt,
quæ minoris ponderis videntur.
Illud ab homine perhumano,
qualem illum omnes norunt,
expectassem profectò nunquam,
vt vel ipso Catone seuerior,
lepores quosdam, ac sales,
appositè à nobis inter dicendum
vsurpatos, fastidiosè adeo
auersaretur, vt irrideret potius, ac
diceret Naturam, poëticis non
delectari. At ego, pròh, quantum

ab hac opinione distabam:

Naturam Poëtriam ad hanc vsque
diem existimaui. Illa certè vix
vnquam poma, fructusque vllos
parit, quorum flores, veluti
ludibunda, non præmittat.

Galilæum verò quis vnquam adeò
durum existimasset, vt à
seuerioribus negotijs, festiua
aliqua eorum condimenta longè
ableganda censeret? Hoc enim
Stoici potius est, quam Academici.
Attamen iurè is quidem nos
arguat, si grauissimas quæstiones
iocis, ac salibus eludere potius
quam explicare tentaremus: at
vero, rationum inter

grauissimarum pondera lepidè
aliquandò, ac salsè iocari quis
vetat? Vetat enimuerò
Academicus. non paremus; & si illi
nostra hæc vrbanitas non sapit?
Plures habemus non minus
eruditos, quos delectat. Neque
enim hic fuit sensus virorum, &
genere, & doctrina clarissimorum,
qui nostræ disputationi interfuere,
quibus sapienter omninò factum
visum est, vt Cometes, triste
infaustumque vulgò portentum,
placido aliquo verborum lenimento
tractaretur, ac propè mitigaretur.
Sed hæc leuia sunt inquis. ita est,
ac proindè leuiter diluenda. Venio

nunc ad grauiora.

Tribus potissimum argumentis
Cometæ locum indagandum
censuit Magister meus. Primum
quidem, per Parallaxis
obseruationes, deindè ex incessu
eiusdem, ac motu, denique ex ijs,
quæ Tubo optico, in illo
obseruantur. Conatur Galilæus
singulis abrogare fidem, eaque
suis momentis priuare. Cum enim
ostendissemus Cometam, ex
uarijs diuersorum locorum
obseruationibus, paruam
admodum passum esse aspectus
diuersitatem, ac proptereà suprà
Lunam statuendum; ait ille,

argumentum ex Parallaxi
desumptum nihil habere ponderis,
nisi prius statuatur, sint ne illa,
quæ observantur, vera, vnoque
loco consistentia, an verò in
speciem apparentia, ac vaga.
Rectè is quidem, sed non erat his
opus. Quid enim, si statutum iam
id haberetur? Certè cum certamen
nobis præsertim esset cum
Peripateticis, quorum sententia
quamplurimos etiam nunc
sectatores recenset; frustrà ex *Pag.*
apparentium numero Cometas *17.*
exclusissemus, cum nullius
nostrum animum pulsaret hæc
dubitatio. Sanè Galilæus ipse,

dum aduersus Aristotelem
disputat, non acriori, ac validiori
vtitur argumento, quàm ex
Parallaxi desumpto. Cur igitur
simili, atque eadem prorsus in
caussa, nobis eodem vti liberè
non liceret? Sed confutandæ
etiam fuerint Anaxagoræ,
Pythagoræorum atque Hippocratis
opiniones. Nemo tamen ex ijs
Cometam vanum omni ex parte
oculorum ludibrium affirmarat.
Anaxagoras enim Stellarum
verissimarum congeriem esse
dixit; cum Aeschylo Hippocrates
nihil à Pythagoræis dissentit;
Aristoteles profecto, cum

Pag. 4.

eorundem Pythagoræorum
sententiam exposuisset, qua
dicerent Cometam vnum esse *Pag.*
errantium siderum, tardissimè ad *22.*
nos accedens, ac citissimè
fugiens, subdit. Similiter autem
his, & qui sub Hippocrate Chio, &
discipulo eius Aeschylo,
enunciauerunt. Sed comam non
ex se ipso aiunt habere: sed
errantem, propter locum,
aliquandò accipere refracto nostro
visu ab humore attracto ab ipso ad
Solem. Galilæus verò in ipso suæ
disputationis exordio, dum
eorundem placita recenset:
asserit dixisse illos Cometam

stellam quandam fuisse, quæ
Terris aliquandò propior facta,
quosdam ab eadem ad se
vapores extraheret, e quibus sibi
non caput, sed comam decenter
aptaret. Minus igitur, vt hoc obiter
dicam, ad rem facit; dum postea
ex his iisdem locis probat,
Pythagoræos etiam existimasse
Cometam ex refractione luminis
extitisse. illi enim nihil in Cometis
vanum, præter barbam,
existimarunt. Intelligit ergo nulli
horum visum vnquam fuisse,
Cometam, si de eiusdem capite
loquamur, inane quiddam, ac
merè apparens dicendum. Quare,

cum hac in re, ad hoc vsque
tempus, conuenirent omnes, quid
erat causæ, cur facem hanc
lucidissimam laruis illis, ac fictis
colorum ludibrijs spoliaremus, ab
eaque crimen illud auerteremus,
quod ei nullus hominum, quorum
habenda foret ratio, obiecisset?
Cardanus enim ac Telesius, ex
quibus aliquid ad hanc rem
desumpsisse videtur Galilæus,
sterilem, atque infelicem
Philosophiam nacti; nulla ab ea
prole beati, libros posteris, non
liberos reliquerunt. Nobis igitur, ac
Tycho ni satis sit apud eos non
perperam disputasse, apud quos

nunquam vani, ac fallacis spectri
Cometes incurrit suspicionem; hoc
est ipso Galilæo teste, apud
omnium, quot quot adhuc fuerunt,
Philosophorum Academias. Quod
si quis modo inuentus est, qui
hæc phænomena inter merè
apparentia reponenda disertè
docuerit; ostendam huic ego suo
loco, ni fallor, quam longè
Cometæ ab Iride, Areis, &
Coronis, moribus, ac motibus
distent, quibusque argumentis
conficiatur, Cometem, si comam
excluseris, non ad Solis imperium,
nutumque, quod apparentibus
omnibus commune est, agi; sed

liberum moueri protinus ac
circumferri, quò sua illum Natura
impulerit, traxeritque.

Eadem prorsus ratione
respondendum mihi est ad ea,
quæ argumento ex motu
desumpto obijciuntur. Nos enim ex
eo, quòd loca Cometæ singulis
diebus respondentia in plano ad
modum horologij descripta, in vna
recta linea reperirentur; motum
illum in circulo maximo fuisse
necessariò inferebamus. Obijcit
autem Galilæus non deduci id
necessariò; quia si incessus
Cometæ reuera in linea recta
fuisset, sic etiam loca ipsius, ad

Pag.

35.

modum horologij descripta lineam
rectam constituissent; non tamen
fuisset motus hic in circulo
maximo. Sed quamuis verissimum
sit, motum etiam per lineam
rectam repræsentari debuisse
rectum: cum tamen aduersus eos
lis esset, qui vel de Cometæ motu
circulari nihil ambigerent, vel
quibus rectus hic motus nunquam
venisset in mentem: hoc est
contra Anaxagoram,
Pythagoræos, Hippocratem, &
Aristotelem; atque illud tantum
quæreretur, an Cometes, qui in   *Astr.*
orbem agi credebatur, maiores, an   *Opt. c.*
potius minores lustraret orbes;   *10.*

non ineptè, sed prorsus
necessariò, ex motu in linea recta
apparente inferebatur circulus eo
motu descriptus maximus fuisse.
Nemo enim adhuc motum hunc
rectum, & perpendicularem
inuexerat. Quamuis enim Keplerus
ante Galilæum, in appendicula de
motu Cometarum, per lineas
rectas eundem motum explicare
contendat: ille tamen nihilominus
vidit, in quales sese difficultates
indueret; Quare neque ad Terram
perpendicularem esse voluit
motum hunc; sed transuersum,
neque æqualem, sed in principio
ac fine remissiore, celerrimum in

medio, eumque prætereà
fulciendum terræ ipsius motu
circulari existimavit, vt omnia
Cometarum Phænomena
explicaret. Quæ nobis Catholicis
nulla ratione permittuntur. Ego
igitur Opinionem illam, quam piè,
ac sanctè tueri non liceret, pro
nulla habendam duxeram. Quòd si
posteà paucis mutatis motum
hunc rectum Cometis tribuendum
putavit Galilæus; id quam non
rectè præstiterit inferius singillatim
mihi ostendendum erit. Intelligat
interim, nihil nos contra Logicæ
præcepta peccasse, dum ex motu
in linea recta apparente orbis

maximi partem eodem descriptam
fuisse deduximus. Quid enim opus
fuerat motum illum rectum &
perpendicularem excludere, quem
in Cometis nusquam reperiri
constabat? Sed dum illud
præterea hoc loco nobis obijcit: Si
Cometes circa Solem ageretur,
cum integro quadrante ab eodem
Sole recesserit, futurum
aliquandò, vt ad Terram vsque
descenderet; non venit illi in
mentem fortassè, non vno modo
circa Solem Cometam agi
potuisse. Quid enim, si circulus,
quo vehebatur eccentricus Soli
fuisset? & maiori sui parte, aut

supra Solem existente, aut ad
Septentrionem vergente? Quid si
motus circularis non fuisset, sed
Ellipticus, & quidem summa,
imaeque parte compressus, longe
vero exporrectus in latera? Quid si
ne Ellipticus quidem, sed omnino
irregularis, cum præsertim, ex
ipsius Galilæi Systemate, nullo
planè impedimento Cometis
quocunque liberet, moueri licuerit?
Vt sanè propterea timendum non
esset, ne Cometarum lucem
Tellus, aut Tartarus è propinquo
visurus vmquam foret. Sed
quando Magistro meo Logicæ
imperitiam Galilæus obiecit,

patiatur experiri nos, quàm exactè
eiusdem ipse facultatis leges
seruauerit: neque hoc multis; vno
enim aut altero exemplo contenti
erimus. Dixeramus Stellas Tubo
inspectas minimum, ad sensum;
incrementum suscepisse. Sed
cum Stellæ, inquit ille,
quamplurimæ, quæ
perspicacissimos quosque oculos
fugiant, per Tubum conspiciantur;
non insensibile, sed infinitum
potius, incrementum ab illo
accepisse dicendæ erunt. nihil   *Pag.*
enim, atque aliquid, infinito planè   *27.*
distant interuallo. Ex eo igitur,
quòd aliquid videatur, cum prius

non videretur, infert Galilæus
obiecti incrementum infinitum,
incrementum, inquam, apparens
saltem, quantitatis. At ego, neque
infinitum, neque incrementum
quidem vllum inferri posse
existimo. Et primo quidem,
quamquam verum sit inter hoc
quod est videri, & hoc quod est
non videri, distantiam esse
infinitam, vna saltem ex parte,
atque hæc duo proportionem illam
habere, quam Nihil atque Aliquid,
hoc est proportionem prorsus
nullam: cum tamen id quod non
erat esse incipit, crescere aut
augeri non dicitur; quòd

augmentum omne aliquid semper
ante supponat, neque Mundum,
cum primum à Deo creatus est,
infinite auctum dicimus; cum nihil
antea præfuisset. est enim augeri,
fieri aliquid maius, cum prius esset
minus. Quare ex eo, quod aliquid
prius non videretur, videatur
autem postea, inferri non potest,
ne in ratione quidem visibilis,
augmentum infinitum. Sed hoc
interim nihil moror; vocetur
augmentum transitus de non esse
ad esse; vltius pergo. Ipse
tamen, cum ex eo, quod Stellæ
antea non visæ, per Tubum
inspectæ fuerint, intulit a Tubo illas

infinitum incrementum accepisse,
meminisse debuerat, affirmasse
se alibi Tubum eundem in eadem
proportione augere omnia. Si ergo
Stellas, quas nudis oculis videmus
auget in certa, ac determinata
proportione, puta, in Centupla,
illas etiam minimas, quæ oculos
fugiant, cum in aspectum profert,
in eadem proportionem augebit; non
igitur infinitum erit illarum
incrementum, hoc enim nullam
admittit proportionem.

Secundò, ad hoc, vt inter
visibile, & non visibile intercedat
augmentum infinitum in apparenti
quantitate, id enim significat vox

incrementi ab illo vsurpata,
necesse est ostendere inter
quantitatem visam & non visam
distantiam esse infinitam in ratione
quanti, alioquin nunquam inferetur
hoc augmentum infinitum. Si quis
enim ita argumentetur: cum quid
transit de non visibili ad visibile,
augetur infinitè; sed Stellæ
transeunt de non visibili ad
visibile; ergo augentur infinitè.
distinguenda erit maior. augentur
infinitè in ratione visibilis, esto;
augentur in ratione quanti;
negatur. sic enim etiam
consequens eadem distinctione
soluetur. augentur in ratione

visibilis, non autem in ratione
quanti. Ex quibus apparet
terminum incrementi non eodem
modo sumi in maiori propositione,
atque in consequentia; in illa
siquidem pro incremento
visibilitatis accipitur, in hac verò
pro augmento quantitatis: hoc
autem quam Logicæ legibus
consentaneum sit, videat
Galilæus.

Tertiò aio ne vllum quidem
augmentum indè inferri posse.
Logicorum enim lex est,
quotiescumque effectus aliquis à
pluribus causis haberi potest,
malè ex effectu ipso, unam tantum

illarum inferri. V. g., cum calor
haberi possit ab igne, à motu, à
Sole, alijsque causis; malè quis
inferet, hic calor est, ergo ab igne.
Cum ergo hoc quod est videri
aliquid, cum prius non videretur, à
multis etiam causis pendere
possit; non poterit ex illa
visibilitate, vna tantum illarum
causarum deduci. Posse autem
hunc effectum à pluribus causis
haberi apertissimum esse arbitror.
manente enim, primum, obiecto
ipso immutato; si vel potentia
visiua augeatur in se ipsa, vel
impedimentum aliquod auferatur,
si adsit, vel instrumento aliquo,

qualia sunt specilla, eadem
potentia fortior euadat: vel certè,
immutata potentia, obiectum
ipsum aut illuminetur clarius, aut
propius accedat ad visum, aut
eius denique moles excrescat;
vnum ex his satis erit ad eundem
effectum producendum. Cum ergo
infertur ex eo quòd Stellæ
videantur, cum prius laterent,
infinite illas augmentum
accepisse, ad Logicorum normam
id minus rectè colligitur, quòd aliæ
causæ omissæ sint, ex quibus
idem effectus haberi poterat. Sanè
nihil est quòd Tubo hoc
incrementum tribuat Galilæus. si

enim, vel clausos tantum oculos
semel aperiat, augeri omnia
infinītē æquē verē pronuntiabit;
cum prius non viderentur, modò
videantur. Quòd si dicat sibi de ijs
tantum loquendum fuisse, quæ à
Tubo haberi possent, cum solum
hic de Tubo ageretur; potuisse
proinde se alias causas omittere.
Respondeo ne id quidem ad
rectam argumentationem satis
esse. Tubus enim ipse non vno
tantum modo ea quæ sine illo non
videntur, in conspectum profert.
Primò quidem, obiecta sub maiori
angulo ad oculum ferendo, ex quo
fit vt maiora videantur. Secundò

radios ac species in vnum
cogendo, ex quo fit vt efficacius
agant: horum autem alterum satis
est ad hoc vt videantur ea, quæ
prius aspectum fugiebant; non
licuit ergo ex hoc effectu alteram
tantum illarum causarum inferre.

Quartò, ne id quidem Logicorum *Pag.*
legibus congruit. Stellas, si per *24.*
Tubum non augentur, ab eodem
singulari sanè eiusdem
prærogatiua instrumenti, illuminari.
Ex quibus videtur Galilæus
duobus his membris adæquatè
specillorum effecta partiri: quasi
diceret, specillum vel stellas
auget, vel easdem illuminat, non

auget, ergo illuminat. Lex tamen alia Logicorum est, in diuisione membra omnia diuidentia includi debere; sed in hac Galilæi diuisione, neque omnia specilli effecta includuntur, neque ea, quæ numerantur, eius propria sunt. illuminatio enim, ut ipse quidem existimat, Tubi effectus esse non potest, & specierum, aut radiorum coactio, quæ propriè a specillis habetur, ab eodem omittitur; Vitiosa igitur fuit eiusdem diuisio. Nec plura hic addo. pauca autem hæc, quæ vno fermè loco fortè inter legendum offendi, adnotare volui, alijs interim

omissis, vt intelligat disputationem
suam ea culpa non vâcare, quam
ipse in alijs repræhendit.

Sed quid? (libet enim hoc loco
rem Galilæo adhuc inauditam non
omittere), quid inquam, si quam
ipse prærogatiuam Tubo suo
tribuere non audet, illam ego
eidem tribuendam esse
ostendero? Tubus, inquit, vel
obiecta auget, vel certè occulta
quadam, atque inaudita vi eadem,
scilicet, illuminat. Ita est; Tubus
luminosa omnia magis illuminat.
Hoc si ostendero, næ ego
magnam me apud Galilæum
initurum gratiam spero; dum

Tubum, cuius amplificatione
meritò gloriatur, hac etiam inaudita
prærogatiua donauero. Age igitur,
Tubo eodem ideò augeri dicimus
obiecta, quia hæc ab eo ad
oculum feruntur maiori angulo,
quàm cum sine Tubo
conspiciuntur; quæcumque autem
sub maiori angulo conspiciuntur,
ea maiora videntur, ex Opticis: sed
Tubus idem luminosorum species,
& dispersos radios dum cogit, &
ad vnum ferè punctum colligit,
conum visiuum, seu piramidem
luminosam, qua obiecta lucida
spectantur, longè lucidiorem efficit;
& proindè luminosa obiecta

splendidiore piramide ad oculum
vehit: ergo pari ratione dicetur
Tubus Stellas illuminare, sicuti
easdem augere dicitur.

Quemadmodum enim angulus
maior, vel minor, sub quo res
conspicitur, rem maiorem
minoremue ostendit, ita piramis
magis minusue luminosa, per
quam corpus luminosum aspicitur,
idem obiectum lucidum magis aut
minus monstrabit. Fieri autem
lucidiores pyramides opticas ex
radiorum coactione, satis
manifestè & experientia, & ratio
ipsa ostendunt. Hæc siquidem
docet, lumen idem, quo minori

compræhenditur spatio, eo magis
illuminare locum in quo est, at
radij in vnum coacti lumen idem
minori spatio claudunt; ergo & hoc
idem magis illuminant. Experientia
vero idem probabitur, si lentem
vitream Soli exponamus.

videbimus enim in radijs ad vnum
punctum coactis, non solum ligna
comburi, & plumbum liquescere;
sed oculos eo lumine, vtpotè
clarissimo, penè excæcari. quare
asserò tam verè dici Stellas Tubo
illuminari, quàm easdem eodem
Tubo augeri. Benè igitur est ac
perbeatè Tubo huic nostro;
quando Stellas ipsas ac Solem,

clarissima lumina, illustrare etiam
clarius per me iam potest.

Ad tertium Argumentum
propero, quod ijsdem mihi verbis
hoc loco referendum arbitror; vt
nimirum omnes intelligant, quid
illud tandem fuerit, quo se
vehementer adeò offensum
profitetur Galilæus. Sic enim se
habet. Illud tertio loco hoc idem
persuadet; quod Cometa Tubo
optico inspectus vix vllum passus
est incrementum: longa tamen
experientia compertum est, atque
opticis rationibus comprobatum,
quæcunque hoc instrumento
conspiciuntur, maiora videri, quam

nudis oculis inspecta compareant;
ea tamen lege, vt minus ac minus
sentiant ex illo incrementum, quò
magis ab oculo remota fuerint; ex
quo fit vt Stellæ fixæ à nobis
omnium remotissimæ, nullam
sensibilem ab illo recipiant
magnitudinem. Cum ergo parum
admodum augeri visus sit
Cometa, multo à nobis remotior,
quàm Luna dicendus erit; cum
hæc Tubo inspecta longe maior
appareat. Scio hoc argumentum
parui apud aliquos fuisse
momenti: sed hi fortasse parum
Opticæ principia perpendunt, ex
quibus necesse est huic eidem

maximam inesse vim ad hoc,
quod agimus persuadendum. Hic
ego præmittere primum habeo,
quorsum huiusmodi argumentum
disputationi nostræ intextum fuerit.
Non enim velim maiori id apud
alios in pretio haberi, quàm apud
nos; neque ij sumus qui
emptoribus fucum faciamus, sed
tanti merces nostras vendimus,
quanti valent. Cum igitur ad
Magistrum meum ex multis
Europæ partibus illustrium
Astronomorum obseruationes
preferrentur; nemo illorum tunc
fuit, qui illud etiam postremo loco
non adderet. Cometam a se

longiori Specillo obseruatum vix
vllum incrementum suscepisse: ex
qua obseruatione deducerent illum
saltem supra Lunam statuendum:
cumque hoc etiam, vt cætera,
uarijs, hominum inter frequentium
cœtus, sermonibus agitaretur: non
defuere, qui palam ac liberè
assererent, nullam huic
argumento fidem habendam,
Tubum hunc laruas oculis ingerere
ac uarijs animum deludere
imaginibus. Quare sicuti ne ea
quidem, quæ cominus aspicimus
sincera, ac sine ludificationibus
ostendit, ita illum multo minus ea,
quæ longe à nobis remota sunt,

non nisi laruata, atque deformia
monstraturum. Vt ergo, &
amicorum obseruationibus aliquid
dedisse videremur, ac simul
eorum inscitiam, quibus
instrumentum hoc nullo erat in
precio, publicè redargueremus,
hoc argumentum tertio loco
apponendum, ac postrema ea
verba, quibus offensum se dicit
Galilæus, addenda,
existimauius, de homine benè
potius nos hinc meritos, quàm
malè sperantes; dum Tubum
hunc, quamuis non foetum,
alumnum certè ipsius ab
inuidorum calumnijs tueremur.

Cæterum quanti hoc argumentum
apud nos esset, satis arbitror ex
eo poterat intelligi, quòd paucis
adeo ac planè iejunè propositum
fuerit, cum prius reliqua duo longè
accuratius, ac fusius fuissent *Pag.*
explicata. Neque Galilæum hæc *30.*
ipsa latuerunt, si, quod res est,
fateri velit. Cum enim rescissemus
eo illum argumento grauitè
commotum; quod existimaret se
vnum ijs verbis peti; curauit
Magister meus illi per amicos
significari, nihil vnquam minus se
cogitasse, quam vt eum verbo, vel
scripto læderet. Cumque ijs à
quibus hæc acceperat, Galilæus

pacatum iam, atque eorum dictis

acquiescentem animum

ostendisset; maluit tamen postea,

Pag.

quantum in se fuit, amicum quam

31.

dictum perdere. Sed rem ipsam

nunc enucleatius discutiamus. Aio,

nihil in hoc argumento à veritate

alienum reperiri. Nam asserimus

primum obiecta Tubo optico visa,

quò propinquiora fuerint eò augeri

magis, minus verò quò remotiora.

nihil verius. Galilæus negat. Quid,

si fateatur? Quæro enim ex illo,

cum Tubum illum suum, & quidem

optimum in manus acceperit, si

fortè rem intra cubiculi aut aulæ

spatia inclusam intueri voluerit, an

non is longissimè producendus
sit? Ita est ait. Si vero rem longè
dissitam è fenestra eodem
instrumento spectare libuerit,
contrahendum illicò dicet, atque
ab immani illa longitudine,
breuiorem redigendum in formam.
Quòd si productionis huius
contractionisque causam
quæsiero; ad naturam vtique
instrumenti recurrendum erit;
cuius ea conditio est, vt ad
propinquiora intuenda, ex Opticæ
principijs produci, ad remotiora
verò spectanda contrahi postulet.
Cum ergo ex productione, &
contractione Tubi, vt ait ipse,

necessariò oriatur maius minusue
obiectorum incrementum; licebit
iam mihi ex his argumentum
huiusmodi conficere. Quæcumquè
non aliter quàm productiore Tubo
spectari postulant, necessariò
augentur magis; & quæcumque
non aliter, quàm contractiore Tubo
spectari postulant, necessariò
augentur minus; sed propinqua
omnia non aliter, quàm
productiore Tubo, longè verò
remota non aliter, quàm
contractiore Tubo spectari
postulant; ergò propinqua omnia
necessariò augentur magis, longè
verò remota necessariò augentur

minus. in quo argumento si maior
minorque propositio vera
comprobetur, nec negabitur, *Pag.*
arbitror, quod ex illis necessariò *30.*
consequitur. Primam verò
propositionem ipse vltro admittit;
Altera etiam certissima est; &
quidem in ijs, quæ citrà dimidium
milliare spectantur, nulla apud
illum probatione indiget: quod si
ea, quæ vltcrius deindè excurrunt,
eadem spectari solent Tubi
longitudine; id fit, non quia reuera
magis semper ac magis
contrahendus ille non sit, sed quia
maior isthæc contractio adeò
exiguus includitur terminis, vt non

multum intersit si omittatur, ac
proindè vt plurimum negligatur. Si
tamen rei naturam spectemus
atque ex rigore geometrico
loquendum sit; semper maior hæc
contractio requiretur. Eadem planè
ratione, ac si quis diceret, visibile
quodcumque, quo magis ab oculo
remouetur minori semper ac
minori spectari angulo: quæ
propositio verissima est.

Nihilominus, cum res oculo
obiecta ad certam peruenerit
distantiam, in qua angulum
visuum efficiat valdè exiguum,
quamuis postea multo adhuc
interuallo fiat remotior, non

minuitur sensibiliter idem angulus;
& tamen demonstrari potest illum
semper minorem ac minorem
futurum. Ita quamvis vltra
maximam quandam distantiam
obiectorum vix varientur anguli
incidentiæ specierum ad Tubi
specilla (perindè enim tunc est, ac
si omnes radij perpendiculariter
inciderent) & consequenter nequè
varianda sensibiliter sit instrumenti
longitudo; verissima tamen adhuc
censenda est ea propositio, quæ
asserit, naturam specilli eam esse, *Pag.*
vt quò remotiora fuerint obiecta, *30.*
eò magis ad ea spectanda
contrahi postulet, & propterea

minus eadem augeat quàm
propinqua; & si seuerè, vt aiebam,
loquendum sit, affirmo Stellas
breuiori specillo spectandas,
quàm Lunam. Sed dicet is, hoc
non esse, saltem, eodem vti
instrumento; ac proindè, si de
eodem loquamur Specillo, falsam
esse positionem illam.
quamquam, enim eadem sint vitra,
idem etiam Tubus; si tamen hic
idem modò productior, modò vero
fuerit contractior, non idem
semper erit instrumentum. Apage
hæc tam minuta. si quis igitur cum
amico colloquens leni sono verba
formauerit, vt scilicet è propinquo

exaudiatur: mox alium conspicatus
è longinquo, contentissima illum
voce inclamarit; alio atque alio
illum vti gutture, atque ore dixeris;
quòd hæc vocis instrumenta illic
contrahi, hìc dilatari atque extendi
necesse sit? Nos verò cum
Tubicines æs illud recuruum, ac
replicatum, adducta, reductaque
dextra, ad grauiorem quidem
sonum producentes, ad acutiorem
verò contrahentes intuemur; num
proptereà alia atque alia vti Tuba
existimamus? Sed videat
Galilæus, quàm non contentiosè
agam: aliud sit instrumentum
Tubus nunc productior, nunc

contractior: iterum, paucis mutatis
idem argumentum conficiam.

Quæcumquè diuerso instrumento
spectari postulant, diuersum etiam
ex instrumento capiunt
incrementum; sed propinqua, &
remota diuerso instrumento
spectari postulant; diuersum igitur
propinqua & remota ex
instrumento capient incrementum.

Maior iterum ac minor ipsius est,
eiusdem sit & consequentia
necesse est. Quibus rebus
expositis, satis docuisse videor,
nihil nos hactenus à veritate,
nequè à Galilæo quidem alienum,
pronunciasset, cum diximus, hoc

instrumento minus remota augeri,
quàm propinqua; cum, natura
etiam sua, ad illa spectanda
contrahi, ad hæc vero produci
postulet: dici tamen non ineptè
poterit, idem quidem esse
instrumentum, diuerso tamen
modo usurpatum. At dicet,
verissima hæc quidem esse, si
summo Geometriæ iure res
agatur; quod tamen in re nostra
locum non habet; & cum saltem
ad Lunam, & stellas intuendas,
nullo longitudinis discrimine
Specillum adhiberi soleat, nihil hìc
etiam ponderis habituram esse
maiolem minoremue distantiam,

ad maius minusue obiecti
incrementum inferendum. Quarè
si Stellæ minus augeri videantur,
quàm Luna, ex alio deducendam
huius Phænomeni rationem, non
ex obiecti remotione. Ita sit; & nisi
aliundè etiam habeat Tubus hic
Stellas minus augere, quàm
Lunam; minus fortassè ponderis
argumento insit. Dum tamen illud
prætereà huic instrumento
tribuitur, vt luminosa omnia larga
illa radiatione, qua veluti
coronantur, expoliet, ex quo fit, vt
licet Stellæ idem fortasse re ipsa
capiant ex illo incrementum, quod
Luna; minus tamen augeri

videantur, (cum diuersum planè sit
id, quod Tubo conspicitur ab eo,
quod nudis prius oculis videbatur;
hi siquidem nudi, & Stellam &
circumfusum fulgorem spectabant;
Tubo vero adhibito, solum Stellæ
corpusculum intuendum obijcitur),
verissimum etiam est ijs omnibus,
quæ ad Opticam spectant
consideratis, Stellas hoc
instrumento, quoad aspectum
saltem, minus accipere
incrementi, quàm Lunam; immò
etiam aliquandò, si oculis credas,
nulla ratione augeri, ac, si Deo
placet, etiam minui; quod nec ipse
Galilæus negat. Mirari proindè

desinat, quòd Stellas insensibiliter
per Tubum augeri dixerimus.
neque enim hìc huius aspectus
causam quærebarus, sed
aspectum ipsum. At videat hoc
loco Galilæus, quàm non
insipienter ex his atque alijs in
Sidereo Nuncio ab illo traditis,
inferamus Cometam supra Lunam
statuendum. Ait ipse cælestia inter
lumina, alia quidem natiua, ac
propria fulgere luce, quo in
numero Solem, ac Stellas, quas
fixas dicimus, collocat; alia verò
nullo à Natura splendore donata
lumen omne à Sole mutuari;
qualia fex reliqui Planetæ haberi

solent. Obseruauit prætereà
Stellas maximè, inane illud lucis
non suæ coronamentum
adamasse, ac veluti comam alere
consueuisse; Planetas verò,
Lunam præsertim, louem, atque
Saturnum, nullo fere huiusmodi
fulgore vestiri. Martem tamen,
Venerem, atque Mercurium,
quamuis nullo, & ipsi generis
splendore sint præditi, è Solis
propinquitate tantum haurire
luminis, vt Stellis quodammodo
pares, earumdem &
scintillationem, & circumfusus
radios imitentur. Cum ergo
Cometa, vel Galilæo auctore,

lumen non à Natura inditum
habeat, sed Soli acceptum referat;
nosque illum tanquam
temporarium Planetam
existimaremus, cum cæteris non
postremæ notæ viris; de eo etiam
similiter philosophandum erat,
atque de Luna, cæterisque
errantibus; quorum cum ea sit
conditio, vt quò minus à Sole
distant, eò splendeant ardentius,
fulgoreque maiore vestiti (quod
inde consequitur) Tubo inspecti
minus augeri videantur: dum
Cometa ex hoc eodem
instrumento idem ferè, quod
Mercurius, caperet incrementum,

an non valdè probabiliter inferre
indè potuimus, Cometam eundem
non plus admodum circumfusi
illius luminis admisisse, quàm
Mercurium, nec proinde longiori
multo à Sole dissitum interuallo?
Contrà verò cum minus augeretur,
quàm Luna; maiori circumfusum
lumine, ac Soli viciniorem
statuendum? Ex quibus iure
dixisse nos intelligit; cum parum
admodum augeri visus sit
Cometa, multo à nobis remotiorem
quàm Lunam dicendum esse. Et
sanè, cum nobis ex Parallaxi
obseruata, ex cursu etiam
Cometæ decoro, ac planè sidereo,

satis iam de eius loco costaret;
cum prætereà eumdem Tubus pari
penè incremento, ac Mercurium
afficeret, contrarium certè nulla
ratione suaderet; licuit hinc etiam
non minimam momenti, ac
ponderis appendiculam in nostram
deriuare sententiam. Quamquam
enim sciremus ex multis posse
ista pendere; ex ea tamen ipsa,
quam lucidum hoc corpus in
omnibus suis Phœnomenis cum
reliquis Cælestibus corporibus
seruaret Analogiam, satis
magnum à Tubo nos accepisse
beneficium tunc putauimus; quòd
sententiam nostram aliorum iam

argumentorum pondere firmatam,
suo etiam suffragio ipse
vehementius confirmaret. Quod
autem reliquum est argumento
additum, ea videlicet verba. Scio
hoc argumentum apud aliquos
parui fuisse momenti &c. Disertè
ingenuèque supra memorauimus,
quorsum hæc addita fuerint.
aduersus eos nimirum qui, huic
instrumento fidem eleuantes,
opticarum disciplinarum planè
ignari, fallax illud, ac nulla dignum
fide prædicarent. Intelligit igitur, ni
fallor, Galilæus, quàm immeritò
nostram de Tubo sententiam
oppugnarit, quam veritati, immò, &

suis etiam placitis, nulla in re
aduersam agnoscit; agnoscere
etiam ante poterat si pacato magis
illam animo aspexisset. Quì igitur
nobis in mentem veniret vnquam,
fore aliquandò, vt minus hæc illi
grata acciderent, quæ prorsus
ipsius esse censeremus? Sed
quandò hæc pro nostra sententia
satis esse arbitror, ad ipsius
Galilæi placita expendenda
gradum faciamus.

EXAMEN SECUNDUM

Quo Galilæi opinio de substantia, & motu Cometarum expenditur.

An Cometes de genere sit
apparentium imaginum.

Quæstio I.

QVAMVIS ad hanc vsque diem
nemo Cometam, omni ex parte,
inania inter spectra numerandum
dixerit, ex quo fieret, vt necesse
non haberemus illum ab hoc
inanitatis crimine liberare, Quia
tamen Galilæus aliam inire viam
explicandi Cometæ, satius
sapientiusque duxit, par est in

nouo hoc illius inuento diligentius
expendendo commorari. Duo sunt
quæ ille excogitauit. alterum
substantiam, alterum vero motum
Cometæ spectat. Quod ad prius
attinet, ait lumen hoc ex eorum
genere esse, quæ per alterius
luminis refractionem ostentata
verius, quam facta, vmbræ potius
luminosorum corporum, quàm
luminosa corpora dicenda
videntur; qualia sunt Irides,
Coronæ, Parelia, aliaque hoc
genus multa. Quod vero spectat
ad posterius, affirmat, motum
Cometarum rectum semper fuisse,
ac Terræ superficiei

perpendicularem: quibus in
medium prolatis, aliorum facilè
sententias se labefacturum
existimavit. Nos, quantum hisce
opinionibus tribuendum sit, paucis
in præsentia ac sine vlllo verborum
fuco (quando satis sibi ornata est,
vel nuda, veritas) videamus. &
quamquam perdifficile est duo
hæc dicta complecti singillatim;
cum adeò inter se connexa sint, vt *Lib. 2,*
alterum ab altero pendere, ac *c. 10,*
mutuam sibi adiumenti vicem *par. 2.*
rependere videantur; curabimus
tamen nè quid iacturæ lectoribus
hinc existat. Quarè contrà primum
Galilæi dictum; affirmo Cometam

inane lucis figmentum spectantium
oculis illudens non fuisse. Quod
nullo alio egere argumento apud
eum existimo, qui vel semel
Cometam ipsum tum nudis oculis,
tum Optico Tubo inspexerit. Satis
enim, vel ex ipso aspectu, se se
huius natura luminis prodebat, vt
ex verissimorum collatione
luminum iudicare facilè quiuis
posset, fictumnè esset an verum
quod cerneret. Sanè Tycho, dum
Thaddæi Hagecij obseruationes
examinat, hæc ex eiusdem
epistola profert: Corpus Cometæ
ijs diebus magnitudine, louis ac
Veneris stellam adæquasse, &

luce nitida, ac splendore eximio,
eoquè eleganti, & venusto
præditum fuisse, & puriorem eius
substantiam apparuisse, quàm vt
purè elementaribus materijs
quadraret; sed potius Cælestibus
illis corporibus analogam extitisse;
quibus postea hæc Tycho subdit.
Atque in hoc sanè rectissimè
sensit Thaddæus, & vel indè etiam
non obscurè concludere potuisset,
minimè elementarem fuisse hunc
Cometam. Quia tamen toto eo
tempore, quo noster hic fulsit,
Galilæus, vt audio, lecto affixus ex
morbo decubuit, neque ei vnquam
fortassè per valetudinem licuit

corpus illud pellucidum, oculis
intueri, alijs propterea cum illo
agendum esse duximus
argumentis. Ait igitur ipse vaporem
sæpè fumidum ex aliqua Terræ
parte in altum suprà Lunam etiam,
ac Solem attolli, & simul atque
extrà vmbrosum Terræ conum
progressus, Solis lumen aspexerit,
ex illius veluti luce concipere, &
Cometam parere. Motum autem
siue ascensum vaporis huiusmodi,
non vagum incertumque, sed 1.
rectum, nullamque deflectentem in *argume*
partem existere. Sic ille. At nos *ntum.*
harum positionum pondus ad
nostram trutinam referamus.

Principiò materiam hanc fumidam,
& vaporosam per eos forte dies
ascendisse constat è Terra, cum,
vehementissimis Boreæ flatibus
toto latè Cælo dominantibus *Pag.*
dispergi facilè, ac disijci potuisset: 39.
vt mirum profectò sit impunè adeò
tenuissimis, leuissimisque
corpusculis licuisse inter sæuiantis
Aquilonis iras constantissimo
gressu, qua cœperant via, in
altum ferri; cum nè grauissima
quidem pondera tunc Aëri semel
commissa eiusdem vim, atque
impetum superare possent. Ego
verò adeò pugnare inter se
existimo duo hæc, vaporem

leuissimum ascendere, & recta
ascendere; vt inter instabiles
saltem Aëris huius vicissitudines
fieri id posse vix credam. Illud
etiam adde, auctore Galilæo, nè à
sublimioribus quidem illis
Planetarum regionibus abesse
concretiones, ac rarefactiones
huiusmodi corporum fumidorum,
ac proinde nec motus illos vagos
incertosque, quibus eadem ferri
necesse est. Sed demus licuisse
per ventos halitibus hisce cœptum
semel cursum tenere, eoque
contendere, vbi solis radios, &
directos excipere, ac repercussos
remittere ad nos possent. Cur ibi

demum, cum se totis totum planè
excipiunt Phœbum, parte sui
tantum minima eundem nobis
ostendunt? Sanè vel ipso Galilæo
teste; cum per æstiuos dies non
absimilis vapor, ad Septemtrionem
fortè solito altius prouectus, Soli
se spectandum obiecerit, tunc
enimuerò clarissimo perfusus
lumine candidissimum omni se ex
parte exhibet, atque, vt eius verbis
vtar, Borealem nobis, nocturnis
etiam in tenebris, auroram refert;
nec mutuati splendoris adeò se
auarum præbet, vt cum toto
hauserit Solem sinu, vix vna illum
è rimula ad nos relabi patiatur. Vidi

egomet, non per æstium tantum
tempus, sed Ianuario mense,
quatuor post Solis occasum horis,
quod admirabilius est, vertici ferè
imminentem, candido, ac fulgenti
habitu, nubeculam adeò raram, vt
nè minimas quidem Stellas
velaret: at illa etiam, quæ à Sole
acceperat lucis dona, largo
apertoque sinu liberalissimè
vndiquè profundebat. Nubes
deniquè omnes (si quam tamen
illæ cum Cometarum materia
affinitatem seruant), si densæ
adeo fuerint atque opacæ, vt Solis
radios liberè non transmittant, ea
saltem parte qua Solem

respiciunt, eundem ad nos
reciproca liberalitate reflectunt. At
si raræ, ac tenues sint, easque
facilè lux omni ex parte peruadat,
nulla se parte tenebricosas
ostendunt, sed clarissimo vndiquè
perfusas lumine spectandas *Pag.*
offerunt. Si igitur Cometa non ex *39.*
alia elucet materia, quàm ex
vaporibus huiusmodi fumidis non
in vnum veluti globum coactis, sed
vt ipse ait, satis amplum Cæli
spatium occupantibus, omnique
ex parte Solis luce fulgentibus;
quid tandem causæ est, cur ex
angusto tantum, breuique orbiculo
spectantibus semper affulgeat,

neque reliquæ vaporis eiusdem
partes, pari à Sole lumine
illustratæ, vnquam compareant?
Neque facilè id Iridis exemplo
soluitur, in cuius productione idem
contingit; vt videlicet ex vna
tantum nubis parte ad oculum
relabatur; cum tamen in toto
spatio à Sole illustrato, eadem
colorum diuersitas, eiusdem
lumine procreetur. Illa enim, & si
qua alia huiusmodi sunt, roridam
potius, humentemque requirunt
materiam, & iam in aquam
abeuntem; hæc siquidem materia
tunc solum, cum in aquam
soluitur, læuium, ac politorum

corporum, perspicuorumque naturam imitata, ea tantum ex parte, qua anguli reflexionum, refractionumque ad id requisiti, fiunt, lumen remittit, vt experimur in speculis, aquis ac pilis cristallinis. Si qui verò halitus rariores, ac sicciores extiterint, hi nequè læuam habent superficiem, vt specula, neque multam radiorum refractionem efficiunt. Cum igitur ad reflexiones corporis læuitas, ad refractiones verò cum perspicuo densitas requiratur (quæ omnia nunquam in Meteorologicis impressionibus habentur, nisi cum earum materia

aquæ multum habuerit, vt non
Aristoteles modò, sed Opticæ
etiam Magistri omnes docuerunt,
ac ratio ipsa efficacius persuadet),
hinc necessariò sequitur,
huiusmodi halitus grauiiores natura
sua futuros, ac proinde minus
aptos, qui supra Lunam etiam, ac
Solem ascendant: cum vel
Galilæus ipse fateatur, tenues
valdè, ac leues esse eos debere,
qui eò vsque euolant. Non ergò ex
vapore illo fumido, ac raro, &
nullius reuera ponderis, reuibrari
ad nos poterit fulgidum illud lucis
simulacrum; vapor verò aqueus, vt
potè grauis, in altum ferri nulla

ratione poterit.

Quod si fortè quis nihilominus 2.
affirmare audeat, nihil prohibere, *argume*
quominus vapor aqueus, ac *ntum.*
densus vi aliqua altius prouehatur
ab eoque refractio hæc, atque
reflexio Cometæ proueniat (nullum
enim aliud huic effugium patere
videtur, cum longa experientia
compertum sit, quò rariora corpora
fuerint, magisque perspicua,
minus ea illuminari, saltem quoad
aspectum; magis vero quò
densiora, & cum plus opacitatis
habuerint. Cum ergo Cometa
ingenti adeò luce fulgeret, vt
Stellas etiam primæ magnitudinis,

ac Planetas ipsos splendore
superaret, densior eius materia,
atque aliqua ex parte opacior
dicenda erit. Trabem enim eodem
tempore, quòd eius summa esset
raritas, albicantem potius, quàm
splendentem, nullisque radijs
micantem, vidimus.) Verum, si
densus adeò fuit vapor hic
fumidus, vt lumen tam illustre,
atque ingens ad nos retorqueret,
atque, vt Galilæo placet, si satis
amplam Cæli partem occupauit,
quì tandem factum est, ut Stellæ,
quæ per hunc subiectum vaporem
intermicabant, nullam insolitam
paterentur refractionem, neque

minores maioresuè quàm antea
 comparerent? Certè cum eodem
 tempore Stellarum Cometam *Vitello,*
 vndiquè circumsistentium *lib. 10,*
 distantias inter se quam *prop.*
 exactissimè metiremur, nihil illas à *51 &*
 Tychonicis distantijs discrepare *52.*
 inuenimus. variari tamen *Hal. lib.*
 Stellarum magnitudines, *7, prop.*
 earumque distantias inter se, ex *52. 53.*
 interpositione vaporum huiusmodi, *54.*
 & experientia nos docuit, & Vitello,
 & Halazen scriptis consignarunt.
 Aut igitur dicendum est vapores
 hosce tenues adeo, ac raros
 fuisse, vt Astrorum lumini nihil
 officerent (qui tamen Cometæ per

refractionem luminis producendo
minus apti probati iam sunt), vel,
quod longè verius sit, fuisse
nullos.

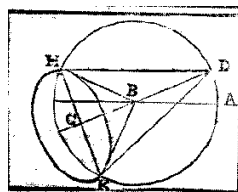
Asserit præterea Galilæus,	3.
Cometæ materiam non differre à	<i>argume</i>
materia illorum corpusculorum,	<i>ntum.</i>
quæ circa Solem certa	
conuersione mouentur, ac vulgò	
solares maculæ nominantur. Non	
abnuo. quin illud etiam addo, eo	<i>Pag.</i>
tempore quo visus est Cometa,	40.
nullam per mensem integrum in	
Sole maculam inspectam, perque	
rarò postea in eodem sordes	
huiusmodi obseruatas. Vt non	
immeritò Poetarum aliquis hinc	

arripere occasionem ludendi
possit; per eos fortè dies Solem
solito diligentius os lucidissimum
aqua proluisse, cuius per Cælum
dispersis loturæ reliquijs,
Cometam ipse conformauerit,
miratusque sit postea clarius
multò sordes suas fulgere, quàm
Stellas. Sed quid ego etiam nunc
poëticas consector nugas? Ad me
redeo. Sit ergo eadem Cometæ, &
solarium, vt ità loquar, variolarum
materia: cum igitur hæc Cometam
paritura, recto, ac perpendiculari
sursum semper feratur motu; quid
illud postea est, quod eam circa
Solem in orbem agit, cogitque

perpetuò, dum Solis vultum
maculis illis deturpat, eamdem in
partem, per lineas eclipticæ
parallelas, circumuolui. Si enim
leuium natura est sursum
tantummodò ferri; quid ergo vapor
vnus, atque idem modò rectà
sursum agitur, modò in orbem
certis adeò legibus rotatur? Ac si
forte quis dixerit, hunc quidem vi
sua summa semper rectissimo
cursu petere, at vbi propius ad
Solem accesserit, eius nutibus
obsequentem eò moueri, quò
regia Domini virtus annuerit.
Mirabor profectò, dum reliqua
corpora, eadem materia

constantia auidè adeò solem
complectuntur; vnum Cometam,
proximum Soli natum, illud votis
omnibus optasse, vt à Sole
abesset quam longissimè,
maluissequè gelidos inter Triones
obscurò loco extinguì, quàm, cum
posset, Solis inter radios, Soli ipsi,
obiectu corporis sui, tenebras
offundere. Sed hæc Physica
potius sunt, quàm Mathematica.

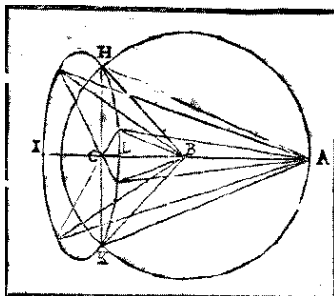
Venio nunc ad
Opticas rationes,
quibus longè

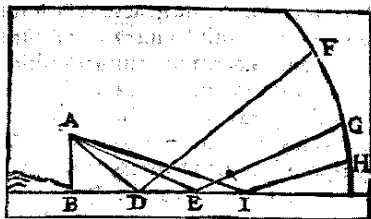
4.

argume
ntum.

probatur
efficacius
Cometam
nunquam
vanum

spectrum
fuisse, neque
laruatum

vnquam nocturnas inter tenebras
ambulasse; sed vno se omnibus
loco vnum, eundemque, vultu quo
semper fuit, spectandum
præbuisse. Quæcunque enim ea
sunt quæ per refractionem luminis

appareant verius, quàm sint, vt
Iris, Corona, aliaque huiusmodi;
ea semper lege producuntur, vt
luminosum corpus, ex cuius
existunt lumine, quocunque illud
sese conuerterit, sequaci,
obsequentique motu
consequantur. Ita iris IHL, quæ
Sole existente in horizonte A
verticem sui semicirculi habet in
H, si Sol intelligatur eleuari ex A
vsque ad D, descendet ipsa ex
opposita parte, & verticem sui
arcus H, ad Horizontem inclinabit;
& quò altius Sol eleuabitur, eò
magis Iridis vertex H deprimetur.
Ex quo patet eandem semper in

partem Iridem moueri, in quam Sol ipse fertur. Idem obseruari potest in Areis, Coronis, & Parelis: hæc siquidem omnia, cum luminosum, à quo fiunt, certo interuallo coronent, ad illius etiam motum in eamdem semper partem feruntur. Idem etiam apertissimè deprehenditur in imagine luminosa, quam Sol ad Occasum flectens in superficie Maris, ac fluminum formare solet. Hæc enim, quò magis à nobis Sol remouetur, eò etiam abscedit magis, donec illo occumbente euanescat. Sit enim superficies Maris visa BI insensibiliter à plana

superficie differens; sit oculus in
litore positus in A, Sol primum in F.
ducantur ad D radij FD, DA,
facientes angulos ADB, FDE
incidentiæ, & reflexionis, æquales
in D; videbitur ergo lumen Solis in
D. Descendat iam idem Sol ad G,
atque, eadem ratione qua prius,
ducantur à Sole G atque ab oculo
A duæ lineæ facientes cum recta
BE angulos incidentiæ, &
reflexionis, æquales; hæ
coincident in puncto E, & non alio,
vt est manifestum. lumen ergo
Solis apparebit in E, & propter
eamdem causam, Sole magis
adhuc depresso in H, lumen

apparebit in I. Contrarium verò
accidit quotiescumque idem lumen
à Sole oriente in aquis producitur;
tunc enim sicuti Sol magis ad
verticem nostrum accedit; ita &
lumen spectanti fit propius. Prius
enim verbi gratia apparebit in I,
secundò in E, tertio in D. Ex
quibus quilibet intelligat, in eam
semper partem isthæc apparentia
moueri, in quam luminosa ipsa, à
quibus producuntur, feruntur. Cum
ergo ex Solis lumine Cometa sine
controuersia, producat, Solis
etiam motum sequi debuit; quod si
non præstitit, inter apparentia
lumina numerandus non erit. Aio

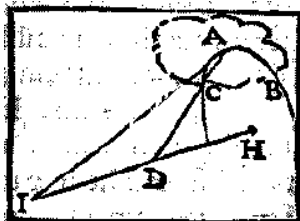
igitur in Cometa nihil vnquam tale
obseruatum fuisse. Cum enim
primo, quo visus est die, hoc est
29. Nouembris Sol in gradu
Sagittarij 6. m. 43 reperiretur,
atque ad Capricornum etiam tunc
tenderet; necessariò singulis
sequentibus diebus vsque ad 22.
Decembris, in quocumque verticali
depressior fieri debuit; & si motus
hic attendatur, Sol ab Aequatore
magis, & magis in Austrum
mouebatur. Quare si de genere
refractorum luminum, aut
repercussorum fuit Cometa, in
Austrum etiam ferri debuit, à quo
tamen motu tantum abfuit, vt in

Septentrionem potius tendere
voluerit. Vt fortasse, vel ex hoc,
suam Galilæo testaretur
libertatem, doceretque, nihil se
amplius à Sole habuisse, quàm
homines habeant in eiusdem Solis
luce ambulantes, & quò sua illos
libido impulerit, liberè
contententes. Quòd si quis fortè
hoc loco aliam aliquam reflexionis,
refractionisue regulam à
superioribus diuersam inuexerit,
quam Cometis tribuendam, nescio
qua occulta prærogatiua,
existimet; illud saltem statuendum
est, vt quam semel admiserit
motus regulam, seruet postea

exactè. Sit igitur, quando hoc
aliquis vult, vt libet. Fuerit
Cometarum, non Solis motu
moueri, sed contrario: vt proinde
dum hic in Austrum tenderet, illi in
Septentrionem aufugerent;
debuerant ergo ijdem illi, Sole ad
Septentrionem redeunte, in
Austrum contra, propter eamdem
rationem, moueri. Cum ergo à Die
22. Decembris, hoc est à Solstitio
brumali, in Septentrionem iterum
Sol regrederetur, debuit noster
Cometa in Austrum contra, vnde
discesserat, remeare: hic tamen
constantissimè eumdem semper
motus tenorem in Septentrionem

seruauit; ex quo satis constare
 potest, nullam cum Solis motu
 cognationem habuisse incessum
 Cometæ, cum, siue in hanc siue in
 illam partem moueretur Sol,
 eadem ille, qua primum cœperat,
 semita progredieretur.

Præterea, si de apparentium 5.
 simulacrorum numero Cometa fuit, *argume*
 debuit ad certum ac determinatum *ntum*.
 angulum spectari, quod in Iride,
 Area, Corona, alijsque huiusmodi
 accidit. Meminisse autem hoc loco
 debet Galilæus,
 se affirmasse
 satis amplum
 cæli spatium huiusmodi vaporibus

occupatum: quod si ita est; aio
circularem vel circuli segmentum
apparere Cometam debuisse. Sic
enim argumentari libet.

Quæcumque sub vno certo, ac
determinato angulo conspiciuntur,
ibi videntur, vbi certus ille, ac
determinatus angulus constituitur,
sed pluribus in locis in circulari
linea positus, determinatus hic, &
certus Cometæ angulus
constituitur; ergo pluribus in locis,
in linea circulari, dispositis Cometa
videbitur. maior certissima est,
neque vllius probationis indigens.
Minorem sic probo. Sit sol infra
Horizontem in I, locus vaporis

fumidi circa A, Cometa vero ipse
se se, v. g., spectandum ostendat
in A, posito oculo in D: occupet
autem vapor idem & alias partes
circa A constitutas, quod Galilæus
vltrò concedit. Intelligatur iam
ducta linea recta per centrum
Solis I, & per centrum visus D. ex
punctis vero I, & D ad locum
Cometæ A concurrant radij IA, DA,
constituentes triangulum IAD: erit
ergo angulus IAD ille certus, &
determinatus, sub quo ad nos
Cometæ¹ species remittitur.

¹ Nell'originale "Cemetæ". [Nota per l'edizione
elettronica Manuzio]

Concipiamus iam circa axem IDH
triangulum IAD moueri, tunc
vertex illius A describet
segmentum circuli, in quo semper
radij Solis, IA directus, & AD
reflexus angulum eundem IAD
efficient: cum autem in hac verticis
A circumductione multæ ab illo
circumfusi vaporis partes
attingantur, in ijs omnibus fiet
determinatus ille, ac certus
angulus, ad quem Cometa
necessariò consequitur: in toto
ergo circuli segmento BAC, quod
vaporem attingit, Cometa
comparebit; eadem prorsus
ratione, qua in roridis nubibus

Irides, & Coronas fieri contingit,
aut circulares, aut circulorum
segmenta. Cum ergo nihil tale in
Cometa obseruatum fuerit, non
erit proindè in apparentium
simulacrorum numero
collocandus; cum nulla in re hic
illis se similem præbeat.

Sed placet, ex ipsius etiam	6.
Galilæi verbis, hoc idem	<i>argume</i>
confirmare. Ait enim ipse; quod	<i>ntum</i>
etiam fortassè verissimum est,	
spectra huiusmodi, & vana	
simulacra eam in Parallaxi legem	
seruare, quam seruat luminosum	
illud corpus, à quo proueniunt. Ita,	
si qua illorum Lunæ effecta fuerint,	

hæc parem cum Luna Parallaxim
pati; quæ verò à Sole fiunt,
eamdem cum Sole aspectus
diuersitatem sortiri. Prætereà,
dum aduersus Aristotelem
disputat, & argumentum ex
Parallaxi ductum assumit, hæc
habet. Deniquè Cometam ignem
esse, ac sublunarem asserere
omnino impossibile est; cum
obstet Parallaxis exiguitas, tot
insignium Astronomorum
solertissima inquisitione,
obseruata. Ex quibus ita rem
conficio. Auctore Galilæo,
quæcumque merè apparentia, à
Sole producuntur, illa eamdem

patiuntur Parallaxim. quam patitur *Lib. 2,*
Sol; sed Cometa non passus est *cap. 9.*
eamdem Parallaxim, quam Sol
patitur; ergo Cometa non est
apparens quid à Sole productum.
Si quis autem de minori huius
argumenti propositione ambigat;
Tychonis obseruationes cum
obseruationibus aliorum conferat,
dum agunt de Cometa anni 1577.
Ipse certè Tycho ex suis
obseruationibus illud tandem
deducit; demonstratam nimirum
distantiam Cometæ à centro
Terræ, die 13. Nouembris fuisse
semidiametrorum eiusdem Terræ.
211. tantum, cum Sol ab eodem

centro ponatur distare
semidiametris saltem 1150, Luna
vero semidiametris 60. De hoc
verò nostro, si quis eas
obseruationes inter se contulerit,
quas in disputatione ab vno ex
Patribus habita, edidit in lucem
Magister meus; satis illi inde
constabit huius propositionis
veritas. Nam ferè semper longè
maiores Cometæ parallaxim
inueniet, quàm Solis. Neque
obseruationes huiusmodi Galilæo
suspectæ esse nunc possunt,
cum easdem summorum
Astronomorum opera
exquisitissimè ad Astronomiæ

calculos castigatas testatus sit.

Deniquè neque illud

7.

omittendum, quod vel vnum

argume

homini veritatis potius

ntum.

inuestigandæ, quàm altercandi

cupido, satis id, quod agimus

persuadere possit. Experimur

enim quotidie, ea omnia, quibus

certa, ac stabilis species non est,

sed vana colorum, ac lucis

imagine, hominum illudunt oculis,

angustissimis vitæ spatijs finiri,

breuissimo etiam temporis

interuallo, varias sese in formas

mutare; modò extingui, modò

iterum accendi; nunc pallescere,

nunc ardentiori luce micare, partes

illorum nunc interrumpi, nunc
iterum coalescere; nunquam
deniquè eadem diu specie
apparere, quæ omnia, si cum
Cometæ stabili motu, aspectuque
conferantur, ostendent, quanta
demum inter illum, atque
huiusmodi vanas imagines
morum, ac Naturæ discordia sit.
Quare si nihil planè reperiās, in
quo se illis Cometa similem
probet; cur non potius, nullam cum
ijsdem Naturæ affinitatem, aut
cognitionem habere dixeris?
Dixerunt enim uerò Philosophorum
antiquissimi, atque optimi, dixerunt
recentiorum eruditissimi: vnus

nunc Galilæus illis repugnat, at
Galilæo, nisi fallor, repugnare
veritas videtur.

An Cometæ aspectus per
motum rectum, & ad Terram
perpendicularem explicari possit.

Quæstio II.

Venio nunc ad motum: quem
rectum fuisse Galilæus asserit,
ego tamen disertè nego. Ea   1.
primum ratio, hoc mihi persuadet   *argume*
vt faciam, quàm ipse soluere, vel   *ntum.*
nescire se, vel non audere
ingenuè profitetur. Illa enim ratio
adeò aperta est, adeòque ad hunc

motum dissuadendum efficax, vt
cum fortè id maximè vellet,
dissimulare tamen eam non
potuerit. Si enim (verba eius sunt) *Pag.*
solus hic motus Cometæ tribuatur, *44.*
explicari non potest, quì factum
sit, vt non ad verticem solum
magis, ac magis accesserit, sed
vlterius, ad Polum vsquè
peruenerit: quarè vel præclarum
hoc inuentum abijciendum, quod
sanè haud sciam, vel motus alius
addendus, quod non ausim. Vbi
mirandum sanè est, hominem
apertum, ac minimè meticulosum,
repentino adeò timore corripì, vt
conceptum sermonem proferre

non audeat. Ego verò non is sum,
qui diuinare norim. Quæro igitur,
an motus hic alius, quo bellè
explicare omnia posset, nec eum
proferre audet, vapor huic
Cometico, tribuendus sit, an alij
cuipiam, ad cuius postea motum
moueri, in speciem tantùm,
videatur Cometa. Non primum,
arbitror, hoc enim esset motum
illum rectum, & perpendicularem
destruere; siquidem, si vapor ex
terra, Aequatori v. g. subiecta,
motu perpendiculari sursum
ascendat, & motu alio idem ipse in
Septentrionem feratur; motus hic
secundus necessariò priorem

destruet: quòd si nihilominus ad
Septentrionem moueri, saltem in
speciem, videatur; ad alterius *Pag.*
alicuius corporis motum, id *44.*
consequi, dicendum erit. Certè
dum Galilæus ait, eum motum qui
addendus esset, causam
tantummodò futurum apparentis *Pag.*
deuiationis Cometæ; satis apertè *39.*
innuit, motum hunc in alio, quàm
in vapore Cometico ponendum
esse; cum illum apparenter solùm
ad Septentrionem moueri velit.
Quod si ita est, non video,
cuiusnam corporis hic futurus sit
motus. Cum enim nulli Galilæo
sint Cælestes Ptolemæi orbes,

nihilque, ex eiusdem Galilæi
systemate, in Cælo solidi
inueniatur; non igitur ad motum
eorum orbium, quos nusquam
reperiri existimat, Cometam
moueri putabit. Sed audio hic mihi
nescio quem tacitè, ac timidè in
aurem insusurrantem Terræ
motum. Apage dissonum veritati,
ac pijs auribus asperum verbum.
Næ, tu cautè id submissa
insusurrasti voce. sed si ita res se
haberet, conclamata esset Galilæi
opinio, quæ non alij, quam huic
falso inniteretur fundamento. Si
enim Terra non moueatur, motus
hic rectus cum obseruationibus

Cometæ non congruit; sed Terram
certum est, apud Catholicos, non
moueri; erit ergo æquè certum, *Pag. 44*
motum hunc rectum cum
obseruationibus Cometicis minimè
concordare, ac proptereà ineptum
ad rem nostram iudicandum.
neque id ego vnquam Galilæo in
mentem venisse existimo, quem
pium semper, ac religiosum noui. *2.*
Verùm, ni fallor, non quilibet *argume*
Cometæ motus Galilæum torsit, *ntum.*
coegitque aliquid aliud præterea
excogitare, quod proferre, vel
nesciat, vel non audeat; sed is
tantum, quo vltra nostrum
verticem, seu Zenith, propius ad

Polum accessit. Si igitur vltra
verticem Cometa progressus non
fuisset, nil erat, quòd de hoc alio
motu cogitaret. Hoc enim ipsemet
verbis illis innuere videtur, quibus
ait; si nullus, alius ponatur motus,
quàm rectus, ac perpendicularis,
tunc ad nostrum tantùm verticem,
rectà Cometam ascensurum, non
tamen progressurum vltcrius.
Demus igitur, nullum vnquam
Cometam verticem nostrum

prætergressum. aio tamen, ne sic

quidem, eius cursum explicari
posse motu hoc recto. Sit enim
Terræ globus ABC, locus, ex quo
vapor ascendit sit B, oculus verò
spectantis in A, visusque sit
primum Cometa, v. g., in E, &
locus eidem respondens in Cælo
sit G. Intelligatur moueri Cometa
sursum in linea BO per partes
æquales EF, FM, MO. Affirmo
quantumuis vapor ille per lineam
DO ascendat, etiam in omni
æternitate, nunquam ad verticem
nostrum, nè apparenter quidem,
peruenturum. Ducatur enim linea
AR ipsi BO parallela: nunquam
tantus erit Cometæ motus

apparens, quantus est arcus GR,
& nunquam radius visualis
coincidit cum linea AR. Cum enim
semper radius visiuus concurrere
debeat cum recta BO, in qua
apparet Cometa, cumque radius
AR sit lineæ BO parallelus; non
poterit cum illa vnquam
concurrere, ex definitione
parallelarum: ergo nunquam
radius per quem Cometa videtur,
poterit ad R peruenire; &
consequenter, motus apparens
Cometæ, non solum non
perueniet ad nostrum verticem S,
sed nequè ad punctum R, quod
longissimè adhuc à vertice distat.

Apparebit enim primo in G.
secundo in F. tertio in I. deinde in
L. &c. sed nunquam perueniet ad
R.

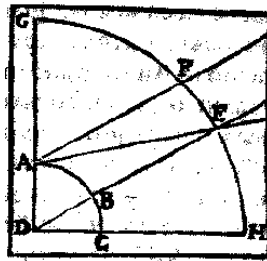
Præterea, quoniam, vt Galilæus 3.
ipse fatetur, Cometæ motus in *argume*
principio velocior visus est, & *ntum.*
paulatim postea remitti. Videndum
est, in qua proportione hæc motus
remissio procedere debeat in hac
linea recta. Certè si Galilæi
figuram expendamus, quando
Cometa fuerit in E, apparèbit in G;
cum verò, paria percurrens spatia
EF, FM, MO, motum suum
apparentem in punctis FIL
ostendet; videbitur motus eius

decrescere decrementis maximis;
nam arcus FI vix est medietas
ipsius GF, & IL ipsius FI, atque ita
de reliquis; debuit ergo Cometæ
motus apparens in eadem
proportione decrescere. Sciendum
autem est, motum Cometæ
obseruatum non in hac
proportione decreuisse; immo
primis diebus adeo exiguum ipsius
decrementum fuisse, vt non facilè
animaduenteretur. Cum enim in
suo exordio tres circiter gradus
quotidie percurreret, diebus iam
20. elapsis, vix quicquam de illa
priori contentione remisisse visus
est. Immò, si in iudicium

aduocentur Cometæ duo
Tychonici annorum 1577. & 1585.
ex ipsorum motibus apertissime
colligemus, quàm longè abfuerint
ab immani hoc decremento. Si
quis iam ex me quærat, quantus
tandem futurus sit Cometæ motus
per lineam hanc rectam
ascendentis. Respondeo, si
Cometa tunc primum appareat,
cum vapor, ex quo producitur non
longè abest à Luna, quod valdè
probabile est, & præterea
ponamus locum, ex quo in Terræ
globo fumus ille ascendit, distare à
nobis gradibus 60. respondeo
inquam, apparentem Cometæ

motum, toto durationis suæ
tempore non absoluturum gradum
vnum, & min. 31. Sit enim Terræ
globus ABC. Lunæ concavum
GFH distans à centro D Terræ
semidiametris 33. ex Ptolemæo;
Tycho enim duplam ferè ponit
distantiam, quod magis è re mea

foret; sitquè A
locus, ex quo
spectatur Cometa,
B verò locus, ex

quo vapor ascendit. Dico, cum
visus fuerit Cometa in E, futurum
angulum DEA grad 1. min. 31. ac
proinde, si ducatur AF parallela
ipsi DE, erit etiam angulus FAE

grad. 1. min. 31. cum sit alternus
ipsi DAE inter easdem parallelas;
duæ ergo lineæ AE, AF
intercipient in Firmamento arcum
grad. 1. min. 31. sed ad lineam
AF, parallelam ipsi DE, nunquam
perueniet Cometa, vt probauimus
superius: ergo nunquam absoluet
motum grad. 1. min. 31. Quòd
autem angulus DEA futurus sit in
concauo Lunæ grad. 1. min. 31.
probatur; quia cum cognitus sit, ex
suppositione, angulus EDA
graduum 60. in triangulo ADE, &
præterea latus AD vnius Terræ
semidiametri, & latus DE
semidiam. 33. si fiat, vt 34.

aggregatum duorum laterum AD,
 DE, ad 32. differentiam eorundem
 laterum, ita 173205. tangens
 dimidij summæ reliquorum
 duorum angulorum, hoc est
 tangens anguli grad. 60. ad
 quartum numerum, inuenietur
 163016. tangens anguli grad. 58.
 min. 29. qui, detracti ex gradibus
 60. hoc est, ex dimidio duorum
 reliquorum angulorum, relinquent
 angulum DEA quæsitum grad. 1.
 min. 31. ex regulis trigonometricis.

Iam verò quamuis Terra non   4.
 moueatur, neque tutum homini pio *argume*
 sit id asserere; si quis tamen scire *ntum*.
 ex me cupiat, an per motum

Terræ, possit hic Cometæ cursus
per rectam lineam explicari.

Respondeo, si nullus alius in Terra
motus concipiatur, præter eum,
quem Copernicus excogitavit, nè
sic quidem, motu hoc recto saluari
Cometæ phænomena. Quamvis
enim per motum Copernici
annuum, Sol, ex ipsius sententia,
videatur ab Aequatore modò in
Austrum, modò in Septentrionem
flectere, quem tamen ipse
immobilem existimat; quilibet
tamen horum motuum integro
semestri completur; & breui illo
spatio dierum 40. quo ferme
Cometa comparuit, parum

admodum Sol moueri visus est,
hoc est per gradus tres; neque
multò maior, ex hoc Terræ motu,
videri potuit Cometæ apparens
deuiatio, cui etiam si addatur totus
ille motus, qui ex incessu illo recto
apparenter oriretur: nunquam
motum Cometæ obseruatum
exæquabit.

Atque hæc quidem, si omnium, 5.
quotquot adhuc fuerunt, *argume*
Cometarum motus æquè certus, *ntum.*
ac regularis fuisset. At si alios
etiam in quæstionem vocemus,
quorum motus longè diuersus ab
his fuit, multò clarius ex illis
constabit, possit ne Cometis

motus hic rectus præscribi. Adi *In*
igitur Cardanum. hæc apud illum, *Ptolem.*
ex Pontano, leges. Cometes tenui *lib. 2.*
capite, comaque admodum breui *tex. 54.*
à nobis conspectus est, qui mox
miræ magnitudinis factus, ab Ortu
in Septentrionem cœpit deflectere,
nunc citato motu, nunc remisso: &
quoad Mars, Saturnusque
regrederentur; ipse auersus, coma
progrediente, ferebatur, donec ad
Arctos peruenit, Vnde cum
primum Saturnus, & Mars recto
cursu pergere cœperunt, in
Occasum iter flexit tanta celeritate,
vt die vno 30. grad. emensus sit;
atque vbi ad Arietem, & Taurum

commeauit, videri desijt. Prætereà
apud eumdem, ex Regiomontano,
hæc habes. Idibus Ianuarijs anno
Domini 1475. visus est nobis
Cometa sub Libra, cum Stellis
Virginis, cuius caput tardi erat
motus donec propinquum esset
Spicæ; nunc incedebat per crura
Bootis versus eius sinistram, a
qua discedendo, die vno naturali,
portionem circuli magni grad. 40.
descripsit. vbi cum esset in medio
Cancri, maximè distabat ab orbe
signorum grad. 67. & tunc per
duos Polos Zodiaci, &
Aequinoctialis ibat, vsque ad
intermedia pedum Cephæi, deinde

per pectus Cassiopeiæ super
Andromedæ ventrem; post
gradiendo per longitudinem Piscis
Septentrionalis, vbi valdè
remittebatur motus eius,
propinquabat Zodiaco &c. Quarè
in principio, ac fine, tardissimi fuit
motus, in medio verò celerrimi,
quod motui isti per lineam rectam
apertissimè repugnat. hic enim
semper in principio velocior est,
postea sensim remittitur; cui
tamen adhuc apertius obstat prior
Cometa Pontani, in principio
tardus, in fine velocissimus. Audi
illum in Meteoris ita concinentem:

Nam memini, quondam,

Icario de sidere lapsum

Squalentem præferre

comam, tardoque meatu

Flectere sub gelidum Boreæ

penetrabilis orbem.

Hinc rursum præferre caput,

cursuque secundo

Vertere in Occasum, ac laxis

insistere habenis,

Donec Agenorei sensit fera

cornua Tauri.

In his duobus porrò Cometis

difficilius multò motus ille rectus

explicari potest; cum hi,

breuissimo temporis spatio,

integrum semicirculum maximum,

motu suo, percurrerint, cui motui

explicando, perexiguo futurus est
adiumento quicumque Terræ
motus. Neque hoc loco Catalogum
Cometarum, variorumque illorum
motuum texere mei est instituti; si
quis verò eos adeat, qui de his
egerunt, multa inueniet, quæ cum
motu hoc recto stare nulla ratione
possunt. Satis igitur, superquæ de
Cometæ substantia, ac motu
dictum.

An caudæ curuitas ex refractione
oriri possit. Quæstio III.

RELIQVA nunc est Cometæ
coma, seù barba, vel, si mauis

cauda, quæ sua illa curuitate non
 parum Astronomis negotij facessit;
 in qua tamen explicanda
 triumphare planè sibi videtur
 Galilæus. Verum, illud primum hoc
 loco ei suggerere habeo, nihil   *Astrono*
 esse quòd nouum hunc modum   *m.*
 comarum explicandarum sibi   *Optica,*
 adscribat; nihil ipsum sua hac in   *c. 7,*
 disputatione protulisse, quod   *num.*
 Keplerus multò ante non viderit, &   *13; c. 9,*
 scriptis planissimè consignarit.   *num. 6.*
 Nam dum rationes inquirat, cur
 Cometarum caudæ curuæ
 aliquandò videantur; ait id non ex   *Pag.*
 Parallaxi oriri, quod alio etiam loco   *45.*
 probat, neque ex refractione,

multa in hanc sententiam afferens;
vbi tandem ait hoc Phænomenon
inter Naturæ arcana
relinquendum. Hoc igitur /
præmissum volui, quandoquidem
ipse ait se vidisse neminem qui
hac de re scripserit, præter
Tychonem. Hoc vno inter se
differunt Keplerus, & Galilæus;
quòd hic ijs rationibus assentitur,
quas non tanti ponderis ille
existimauit, ac propterea sub 1.
iudice litem relinquendam statuit. *argume*
Sed videamus iam, an ex *ntum.*
refractione, quod Galilæus asserit,
huius caudæ curuitas oriri potuerit.
neque enim eas leges illa

seruasse videtur, quas eidem ipse
præscribit; vt nimirum quoties ad
Horizontem inclinaretur eidemque
ferè incederet parallela, ac plures
verticales intersecaret, tunc solùm
curuaretur; vbi verò ad verticem
nostrum spectaret, illico
dirigeretur. Nam vix tribus
quatuorue diebus suam illam
primam curuitatem seruauit, idque
siue Horizonti proxima, siue ab
eodem remota: postea verò
declinare quidem visa est ab ea
linea, quæ per Cometæ caput à
Sole recta duceretur, sed nullam
curuitatem præ se tulit: cum
tamen sæpissimè ductus ille

caudæ ad Horizontem inclinatus
compareret. At si ita se res
haberet vt Galilæus asserit, longè
rectior videri debuisset in ipso
exortu, quàm cum altius
eleuaretur. Sæpissime enim ita ab
Horizonte ascendit, vt tota in
eodem fere verticali existeret; in
ascensu verò ipso, fiebat ad
Horizontem inclinatio, & plures
verticales intersecabat; vt ex globo
ipso cognoscere quilibet potest, si
obseruet, exempli gratia, in globo
aliquo cælesti, locum Cometæ &
ductum caudæ respondentem diei
20 Decembr. Transibat enim tunc
coma inter duas postremas stellas

caudæ Vrsæ maioris; ipsum verò
Cometæ caput distabat ab Arcturo
grad. 25. min. 54. à Corona verò
grad. 24. min. 25. si igitur locus
Cometæ in globo inueniatur, &
ductus caudæ describatur; in ipsa
globi circumuolutione apparebit
cauda, ab Horizonte emergens, in
vno ferè verticali; mox, altius
prouecta, fiet fermè Horizonti
parallela, & tamen hæc, ne in hac
quidem positione, curuitatem
vllam ostendit.

Præterea non video, quò fieri	2.
possit, vt adeò securè asseueret	<i>argume</i>
Galilæus vaporosam regionem	<i>ntum.</i>
ipsi Terræ Sphæricè circumfundi;	

cum tamen ipse huiusmodi
vapores altius alicubi eleuari, *Pag.*
quàm alibi, constantissimè doceat, *47.*
dum suam de motu recto
sententiam astruere nititur. Immò
verò Cometas ipsos non aliundè,
quàm ex his ipsis vaporibus Terræ
vmbrosum conum prætergressis,
formatos dictitat. Quid ergo, si hìc,
vapor à Terræ superficie tribus
absit passuum millibus, ibi verò
vltra mille leucas protendatur; an
sic etiam Sphæræ figuram
seruabit vaporosa isthæc regio?
Certè qui ad hanc diem Sphæræ
rudimenta tradiderunt, ij mediam
Aëris partem, quæ maximè

vaporibus constat (si quam tamen
illa certam figuram seruat),
Sphæroidalem potius, seu oualem
esse, quàm rotundam docent:
cum in ijs partibus, quæ Polis
subiectæ sunt, vapores minus à
Sole soluantur, eleuenturque
proinde altius, quàm in ijs, quæ
Aequinoctiali circulo, & Torridæ
Zonæ subiacent, vbi à calore
finitimi Solis facillimè dissoluuntur.
Si ergo vaporosa hæc regio
Sphærica non est, nec æquis
vbique interuallis à Terra
remouetur, neque æqualem in
omnibus partibus crassitiem, &
densitatem seruat; caudæ

curuitas, ex eiusdem regionis
rotunditate, quæ nusquam est,
existere nunquam poterit. Atque
hæc de Galilæi sententia, in ijs,
quæ Cometam immediatè
spectant, dicta sint. Plura enim
dici vetat ipsemet, qui in benè
longa disputatione, quid sentiret,
paucis admodum, atque inuolutis
verbis exposuit, nobisque, plura in
illum afferendi locum, præcluserit.
Quì enim refelleremus, quæ ipse
nec protulit, neque nos diuinare
potuimus? Ad reliqua nunc
accedamus.

EXAMEN TERTIVM

Quarumdam Galilæi propositionum seorsim consideratarum.

PRIMA PROPOSITIO.

Aër & Exhalatio ad motum Cæli
moueri non possunt.

ANTEQVAM ad nonnullas
Galilæi propositiones accuratius
expendendas, quod nunc molior,
accedam; illud testatum omnibus
velim, nihil hic minùs velle, me
quàm pro Aristotelis placitis
decertare. sint ne vera, an falsa
magni illius viri dicta, nil moror in

præsentia: illud vnum interim ago,
vt ostendam, admotas à Galilæo
machinas minus firmas, ac validas
fuisse, ictus irritos cecidisse;
atque vt apertissimè dicam,
præcipuas propositiones, quibus
veluti fundamentis vniuersa
disputationis ipsius moles
innititur, nonnullam fortasse
veritatis speciem præseferre; illas
verò si quis diligentius
intropexerit, falsas, vt arbitror,
deprehensurum.

Dum igitur is Aristotelis
sententiam refutare conatur illud
inter cætera habet. ad Cæli lunaris
motum circumferri Aërem non

posse, ex quo postea consequitur,
neque per hunc motum accendi,
quod indè deducebat Aristoteles.
Cum enim, inquit Galilæus,
Cælestibus corporibus figura
perfectissima debeat, dicendum
erit, concauam huius Cæli
superficiem Sphæricam esse, ac
politam, nullamque admittere
asperitatem. politis autem
læuibusque corporibus, neque
Aër, neque Ignis adhærescit;
quarè hæc neque ad motum
illorum mouebuntur; quæ omnia
probat argumento ab experientia
ducto. Si enim, inquit, circa suum
centrum circumagatur vas aliquod

emisphæricum, politum, ac nullius
asperitatis, inclusus Aër, ad eius
motum non mouebitur, quod
persuadet accensa candela
internæ superficiei vasis proximè
admota, cuius flamma, nullam in
partem ad vasis motum, se se
conuertet. at si Aër ad motum
vasis raperetur, secum etiam
flammam illam traheret. hactenus
Galilæus. In his porrò quædam
reperias, quæ tamquam certa 1.
assumuntur, & certa non sunt; alia argume
verò, quæ etiam pro certis ntum.
habentur, & falsa comprobantur.
Primùm enim, dictum illud, quo
asserit concauo lunari

Sphæricam, & politam figuram
deberi, si quis negarit, qua via,
quaue ratione contrarium euincet?
Nàm si læuitas, atque rotunditas
Cælestibus corporibus debetur,
ideò debetur maximè, ne
eorumdem motus impediatur. Si
enim superficies secundùm quas
sese contingunt orbes illi;
asperitatem aliquam admitterent,
asperitas hæc procul dubio
remoraretur eorum motum.
Prætereà extima summi Cæli
superficies ideo rotunditatem
requirit, ex Aristotele, ne si fortè
angulis constet, ad eius motum
vacuum existat. Hæc autem

omnia nullam prorsus vim habent
in re nostra. Si enim concaua hæc
lunaris Cæli superficies nec
rotunda, nec læuis sit, sed aspera,
& tuberosa, nihil absurdi
consequitur, cum eius motui
obsistere non possit corpus illi
proximum, siue Aër, siue Ignis sit,
neque vacuum vllum sequatur,
succedente semper vno corpore in
alterius locum. Prætereà si hæc
asperitas admittatur longè melius
seruatur corporum omnium
mobiliū nexus. sic enim ad
motum Cæli mouentur superiora
Elementa, ex quorum motu multa
gigni, multa destrui, quotidie

videmus. Verùm, dum Galilæus
nobilissimis corporibus rotundam
figuram deberi asserit; numquid
homines Cælo longè nobiliores
idcirco teretes, atque rotundos
optabit? quos tamen quadratos,
ex sapientum oraculis, malumus.
Dixerim igitur potius, eam cuique
figuram tribuendam, quæ ad
eiusdem finem consequendum sit
aptissima: ex quo non immerito
aliquis sic inferat; cum ergo Lunæ
concauum inferiora hæc
sublimioribus illis orbibus nectere
quodammodo, ac colligarè debeat,
asperum potius, ac tenax, quàm
politum, ac læue, fabricandum fuit.

Sed quid ego aduersus 2.
Galilæum argumenta aliunde argume
conquiro, quando ea ipse mihi ntum.
abundè suppeditat? Nihil apud
illum verius, quàm Lunam non
asperam modò esse, sed alterius
Telluris in modum, Alpes suas,
Olympum, Caucasum suum
habere, in valles deprimi, in
campos latissimos extendi, Lunæ
certè montes in Luna desiderari
non posse. An non Cæleste
corpus, ac nobilissimum est Luna?
Numquid non longè nobilius,
quàm Cælum ipsum, quo veluti
curru vehitur, quod veluti domum
inhabitat? Cur igitur Luna tornata In

non est, sed aspera, ac tuberosa?	Sider.
Stellæ ipsæ, an non, Galilæo	nuncio
teste, figura varia atque angulari	& in
constant? Quid autem inter	Epistoli
sublimes substantias nobilius?	s
Addo etiam, ne Solem quidem, si	passim.
aspectui credas, hanc adeo	
nobilem figuram sortitum, dum in	
illo faculæ quædam conspiciuntur	
reliquis longè partibus clariores,	
quæ vel asperum, vel non æquè	
vndique lumine perfusum,	
eumdem ostendunt. Quare si nihil	
hæc Galilæi ratio persuadet,	
licetque in concauo lunari	
asperitatem admittere; nemo,	
arbitror, negabit, ad eius motum	

ferri exhalationes atque Aërem
posse. Asperitatem autem hanc
admittendam non esse, non facile
probabit Galilæus. illud hoc loco
omittendum non est, quod in
Epistola 3. ad Marcum Velserum
ipse habet, hoc est Solares
maculas fumidos vapores esse ad
motum Solaris corporis
circumductos; vel igitur Solare
corpus politum est, ac læue, &
non poterit huiusmodi vapores
circumferre, vel asperum est &
tuberosum, atque ita nobilissimum
inter cælestia corpora, neque
sphæricum est, nec politum.
Prætereà in Epistola 2. ad

eundem Marcum, Ait Solem circa
 suum centrum ad ambientis
 motum rotari, corpus autem
 ambiens ipso etiam Aëre longè
 tenuius esse debet. quare, si
 corpus Solare solidum, ad motum
 circumfusi corporis rarissimi, &
 tenuissimi, mouetur, non video,
 cur postea Cælum ipsum solidum,
 motu suo, secum rapere non
 possit corpus inclusum, quamuis
 tenuissimum, quale est sphæra
 elementaris.

Sed demus Galilæo, orbis huius 3.
 interiorem
 superficiem
 tornatam, ac læuam esse, nego

argume
 ntum.

læuibus corporibus Aërem non
adhærescere. Lamina certè vitrea
B, Aquæ imposita, quamuis
læuissima sit, non minus, quam si
foret alterius asperioris materiæ,
natabit, adhærensque illi Aër
Aquam AC, circa vitrum per vim
sese attollentem, continebit ne
diffluet, & laminam obruat. Cur
igitur indè non abscedit Aër, dum
descendentis Aquæ pondere è
vitrea lamina truditur; sed hæret illi
mordicus, nec, nisi maiori vi
pulsus loco cedit? Prætereà si
quis lapideam, fortè, tabulam
politissimam nactus, corpus aliud
grauè æquè politum eidem

imposuerit; postea verò subiectam
tabulam huc illuc trahat,
impositum æquè corpus quò
voluerit trahet; & tamen, si
pondus, quò corpus illud tabulæ
innititur auferas, id huic non
adhærebit. Tota igitur ratio, quæ
ad tabulæ motum corpus etiam
impositum moueri cogit, ex illa
compressione oritur, qua graue
illud tabulam subiectam premit.
Iam, sicuti ex eo, quòd alterum
horum corporum ab altero
premitur, ad eius motum hoc etiam
moueri necesse est; ita assero
concauum Lunæ quodammodo
premi ab Aëre, siue exhalationibus

inclusis si quando eas rarefieri
contigerit, quod semper contingit.
dum enim rarefiunt, prioris loci
angustijs contemptis, ampliori
extenduntur spatio, atque
ambientium corporum, ac proinde
Cæli ipsius, partes omnes, si quæ
obstent rarefactioni, quantum in
ipsis est, premunt: ac propterea
non mirum, si ex compressione
adhæsiō aliqua consequatur, quæ
duo hæc corpora veluti connectat,
& colliget, ita vt ad eundem
postea motum, vtrumque
moueatur.

Sed videamus nunc quàm   4.
verum sit experimentum illud, cui   argume

maxime Galilæi sententia innititur. ntum.

Si Catinum, inquit, circa centrum,
axemque suum moueatur; Aër
inclusus minimè sequax, sed
restitans, nulla sui parte
circumagetur. Audieram iam olim à
nonnullis, qui Galilæo familiariter
vsi fuerant, idem illum affirmare
solitum de Aqua eodem Catino
contenta; videlicet ne illam quidem
ad vasis motum circumferri.
argumento erat, quia si consistenti
in eo Aquæ leue aliquod corpus, &
natans, festucam scilicet aliquam,
aut calamum, imposuisses,
superficie Catini proximum; mox,
cum vas ipsum circumduceretur,

eodem calamus semper loco
perstabat. Ex quibus alijsque
experimentis, scio aliquos
ingenium Galilæi commendasse
plurimùm, qui ex rebus leuissimis,
atque ob oculos positis, facilitate
mirabili, in rerum difficillimarum
cognitionem, homines
manuduceret. Neque ego in
vniuersum hanc ei laudem
imminutam volo. Quod autem ad
rem præsentem attinet, vtrumque
experimentum (parcat mihi vera
narranti Galilæus) falsum omnino
comperi. nempè ille semel, aut
iterum, credo, Catinum
circumducebat; sic enim nullus

percipitur Aquæ motus: at si
vlterius mouere pergat, tunc
enimuerò intelliget, moueatur nè
Aqua ad Catini
motum, an verò
resistat. Calamus
enim, aut paleæ
eidem Aquæ
impositæ, si non
multùm à Catini
superficie abfuerint, citissimè
circumferentur, nec, licèt Catinum
quieuerit, illæ moueri desinent,
sed Aquam cum insidentibus
corporibus, ex impetu concepto,
per longum tempus, tardiori tamen
semper vertigine, circumagi

comperies. Verùm nè quisquam
incuriosè nos, ac negligenter, id
expertos existimet;

hemisphæricum vas

I. ex orichalco

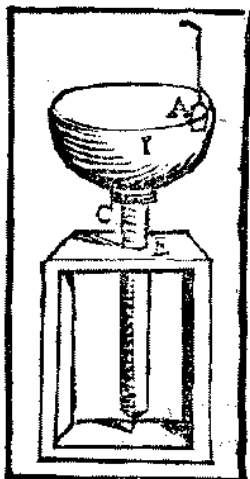
affabrè torno

excauatum

accepimus; torno

item curauimus duci

axem CE. Catino

ipsi iunctum; ita vt per eius

centrum, in modum Sphærici axis,

transiret, si produceretur. pedem

autem construximus firmum, ac

stabilem, ne facilè vasis motu

agitaretur, atque axem per

foramen E traductum, &

fulcimento, ima ex parte, innixum,
perpendiculariter erectum
statuimus. sic enim, manu, axe in
gyrum acto, Catinum etiam eodem
motu ferri necesse erat. Verùm
non Aqua solum ad vasis motum
fertur, sed Aër ipse, ex quo
maximè exemplum desumit
Galilæus. Docet id flamma
candelæ, proximè, superficiei
vasis admota, quæ in eamdem
partem, in quam vas fertur, exigua
sui corporis declinatione deflectit.
Docet id longè clarius, serico filo
tenuissimo suspensa, è papyro
lamella A, cuius latus alterum
proximum sit interiori vasis

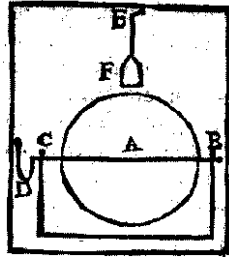
superficieï. Si enim tunc moueatur
in vnam partem Catillum, in
eamdem quoque sese papyrus
conuertet; & si iterum in
oppositam partem vas reciproca
reuolutione voluatur, in eamdem
cum adhærente Aëre etiam
papyrum secum trahet. Id porrò à
me non securius dici, quam
verius, testes habeo nec paucos,
nec vulgares: Patres primùm
Romani Collegij quamplurimos, ex
alijs verò quotquot ex Magistro
meo cognoscere id voluerunt;
voluerunt autem multi. Quos inter,
ille mihi silendus non est, cuius,
non genere magis, quam

eruditione singulari clarissimum
nomen sat mihi, meisque rebus
luminis afferre, ac dictis facere
fidem possit. Virginium
Cæsarinum loquor, qui admiratus
enimuerò est, rem ad hanc diem
inter multos constantissimè pro
certa habitam, falsitatis vnquam
argui potuisse: & tamen vidit
factum, fieri quod posse negabant
plerique. Atque hæc quidem ab
experientia certa sunt; quæ tamen
experientia, si absit, doceat hæc
quoque ratio ipsa. Cum enim Aër,
atque Aqua de genere humidorum
sint, quorum peculiare est,
corporibus adhærescere, etiam

politis & læuibus, fieri nunquam
poterit vt vasis superficiei non
adhæreant: quòd si hoc
adhæisionis vinculum admittatur,
motum etiam eorumdem
humidorum admitti necesse est.
Primùm enim pars illa, quæ vas
contingit, ad vasis ductum
mouebitur, quippe quæ adhæret
vasi; deinde pars hæc mota aliam
sibi hærentem trahet; secunda
hæc, tertiam: cumque motus hic
fiat veluti in Spiram; non mirum, si
ad vnam, aut alteram Catini
circumductionem, Aquæ motus
non percipiatur; cum primæ huius
Spiralis partes valde propinquæ

sint ipsi superficiei vasis; ac
proinde motus, ad reliquas
interiores partes, diffusus adhuc
non sit; cum hæ aliquam patiantur
rarefactionem, & propterea non
illicò trahentis motum sequantur.
Neque miretur quisquam, in hisce
nostris experimentis exiguum
adeò Aëris motum esse, Aquæ
verò maximum. Cum enim Aër
facilius, & concreseat, & rareseat,
quàm Aqua; ideò, quamquam ad
motum vasis Aër eidem adhærens
facillimè moueatur, non tamen
aliud Aërem sibi proximum,
eadem facilitate trahit, cum hic à
reliquis Aëris consistentis partibus,

maiori vi contineatur,
& exigua sui, vel
concretione, vel
rarefactione vim

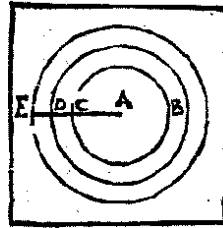
trahentis Aëris eludere, ad breue
aliquod tempus, possit. Si quis
tamen apertius experiri cupiat, an
corpus Sphæricum in orbem
actum Aërem secum trahat, hic
globum A, v. g., suis innixum Polis
B, & C manubrio D circumducatur,
appensa charta ex E filo
tenuissimo, ita vt ipsum ferè
globum contingat. dum enim
Sphæra in vnam rotatur partem, in
eamdem charta F ab Aëre
commoto fertur; si præsertim

globus satis amplius fuerit, &
celerrimè circumductus. Neque
tamen ex eo, quòd tum in Catino
tum in Sphæra paruum adeò Aëris
motum experiamur, rectè quis
inferat, in concauo Lunæ,
eumdem motum fore perexiguum.
Ratio enim, cur in Sphæra A, &
Catino I, circumductis, non
magnus Aëris motus existat; ea
inter cæteras est, quia cum
Catinum, & Sphæra intra Aërem
posita sint tota, dum eorum motu
mouendus est Aër circumfusus,
semper minus est id, quod mouet,
quàm quod mouetur. Si enim, v.
g., ad motum Sphæræ A,

superficies ipsius BC mouere
 debeat sibi adhærentem Aërem,
 circulo D, expressum; cum hic
 maior sit quàm circulus BC, maius
 à minori mouendum erit; atque
 idem accidet dum circulus D
 trahere secum debet circulum E.

At verò in concauo Lunæ,

opposito planè modo
 se res habet; cum
 semper maius sit id,

quod mouet, quàm quod mouetur.

si enim sit Lunæ concauum
 circulus E, atque hic mouere
 debeat circulum D; D verò
 circulum BC, semper mouens
 moto maius est, & propterea

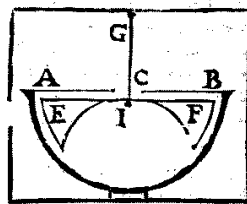

facilior motus. Hoc autem
quamquam apud me nullum planè
reliquerat dubitationi locum; libuit
tamen modum aliquem excogitare,
quo Aërem Catino circumfusum,
ab eo, qui Catino clauditur,
separarem; sperans, haud dubiùm
fore, vt Aër idem, qui segnius
anteà ferebatur, quàm Aqua, pari
postea celeritate in gyrum, ex
Catini circumductione, raperetur.
Quare laminam perspicuam, ne
aspectum impediret, è lapide
Moscouitico, quem vulgo, Talcum
dicimus, Orificio Catini amplitudine
parem, quam opportunè Catino
ipsi postea imponerem, paraui; in

eiusdem parte media, trium ferme
digitorum foramine relictò, quod
tamen longè minus esse poterat.
Filum deinde æreum, EF accepi,
diametro Catini aliquantò breuius,
quod media parte I compressum,
ac perforatum, traducto per
foramen I, filo IG; ex G suspendi
ad libræ modum, adiecique
extremis EF alas duas
papyraceas, mox additis,
detractisque ex vtraque parte
ponderibus, in æquilibrio filum
æreum EF statui: ita vt
fulcimentum I sub Catini centro
consisteret; alæ verò, quarta
saltem digiti parte ab eiusdem

superficie distarent. Tunc vase
 circumacto, animaduerti, post
 alteram euolutionem, alas, ac
 libram totam in gyrum moueri, &
 primò quidem lentè, deindè
 citatiori motu, qui tamen nondum
 motum Aquæ æquabat: Quare
 superimposui laminam AB

perspicuam, quam
 paraueram, ita vt

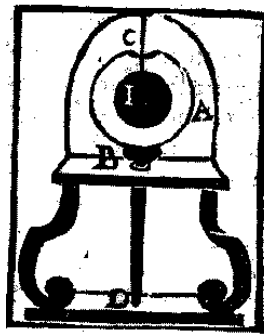

Aër Catino

contentus à reliquo separaretur,
 vel solo foramine C eidem
 necteretur. Tunc enimuerò, ad
 vasis motum, ferri citius visa est
 libra F, ac breui celeriter adeò agi
 cœpit, vt Catini ipsius motum,

quamuis velocissimum,
 assequeretur. vt hinc videas,
 quotiescumque mouens moto
 maius fuerit, tunc longè faciliorem
 motum futurum; imposito enim
 vasi opercolo AB. tunc superficies
 interior Catini, & operculi simul, ad
 cuius motum mouendus est Aër,
 maior est Aëre proximè mouendo;
 est enim superficies illa continens;
 Aër verò contentus.

Idem denique
 expertus sum,
 euentu pari, in
 Sphæra vitrea A,
 quantum fieri

potuit, exactissima, summa

tantum parte C, perforata ad
laminam I, inducendam. Eadem
enim Sphæra axi BD, imposita,
axeque ipso circumacto, non
Sphæra solum A, sed & lamina I
suspensa, quamuis multùm ab
interiore superficie Sphæræ
distaret, celerrimè moueri visa est.
Atque ita nulli, aut industriæ, aut
labori parcendum duxi, vt
quamplurimis idem experimentis,
quam diligentissimè
comprobarem. Hæc porrò
postrema experimenta videre
ijdem illi, qui superius à me
commemorati sunt; vt necesse
non habeam, eosdem iterum

testari. Illud etiam adnotandum
dixi, æstiuo nos tempore hæc
omnia expertos fuisse, quo, vt
calidior, ita siccior Aër existit,
magisque proindè ad Ignis
naturam accedit; quem omnium
elementorum minimè aptum   Pag. 9.
adhæsioni existimat Galilæus. Ex   & 10.
quibus omnibus illud saltem
colligere licet, tum ad Catini
motum, & Aërem, & Aquam
moueri, tum læuibus etiam
corporibus Aërem adhærescere
atque ad eorum motum agi, quæ
constanter adeò pernegauit
Galilæus.

SECVNDA PROPOSITIO.

Motus non est causa caloris, sed attritio, qua corporis attriti partes deperduntur. Aër neque atteri, neque incendi potest.

AIT Aristoteles motum causam esse caloris, quam propositionem omnes ita explicant, non quasi motui tribuendus sit calor, vt effectus proprius, & per se (hic enim est acquisitio loci) sed quia, cum per localem motum corpora atterantur; ex attritione autem calor excitetur; mediatè saltem, motus caloris causa dicitur: neque est,

quòd hac in re Aristotelem
reprehendat Galilæus, cum nihil
ipse adhuc afferat ab eiusdem
dictis, alienum. Dum verò ait
præterea, non quamcumque
attritionem satis esse ad calorem   Pag. 12.
producendum, sed illud etiam
potissimum requiri, vt partes
attritorum corporum aliquæ per
attritionem deperdantur, hìc planè
totus suus est, nec quicquam ab
alio mutuatur. Cur autem hæc
partium consumptio ad calorem
producendum, requiritur? An quòd
ad eundem calorem
concipiendum, rarescere corpora
necesse sit; in omni verò

rarefactione comminui eadem
corpora videantur, ac minutissimæ
quæque particulæ euolent? At
rarefieri corpora possunt, nulla
facta partium separatione, ac
proinde, neque consumptione. An
ideò hæc comminutio requiritur, vt
prius particulæ illæ, vtpotè calori
concipiendo magis aptæ, calefiant,
hæ verò postea, reliquo corpori
calorem tribuant? Nequaquam.
licet enim particulæ illæ, quò
minutiores fuerint, magis calori
concipiendo aptæ sint: ex quo fit,
vt sæpè ex attritione ferri,
excussus puluisculus in ignem
abeat: illæ tamen, cum statim

euolent aut decidant, non poterunt
reliquo corpori, cui non adhærent,
calorem tribuere. Sed quandò ab
experientia exempla petere libet.
quid si, nulla partium deperditione,
ex motu corpus aliquod calefiat?
Ego certè cum æris frustulum,
omni prius extersa rubigine ac situ,
ne quis fortè puluisculus
adhæreret, ad Argentarij libram
perexiguam, exactissimamque,
ponderibus minutissimis,
expendissem (cum etiam
quingentesimas duodecimas vnius
vnciæ partes haberem) ac pondus
diligentissimè obseruassem;
validissimis mallei ictibus æs idem

in laminam extendi: id verò inter
ictus, & mallei verbera, bis, terquè
adeò incaluit, vt manibus attrectari
non posset. Cum igitur iam toties
incaluisset; experiri libuit eadem
libra ijsdemque ponderibus, num
aliquod ponderis dispendium,
iacturamque passum fuisset; &
tamen ijsdem planè momentis
constare comperi; incaluit igitur per
attritionem æs illud, nullo partium
suarum detrimento, quod Galilæus
negat. Audieram etiam aliquid
simile librorum compactoribus
euenire, cum plicatas illas
chartarum moles malleo
diutissimè, ac validissimè tundunt:

expertus enim est illorum non
nemo, eodem postea illas fuisse
pondere, quo fuerant prius,
incalescere tamen easdem inter
ictus maximè, ac penè comburi.
Quòd si quis fortè hoc loco asserat
deperdi quidem partes, sed adeò
minutas, vt sub libræ, quamuis
exiguæ, examen non cadant.
quæram ego ex illo, vnde norit
partes esse deperditas. neque
enim video, quonam alio id modo
aptius, ac diligentius inquiram.
Deinde verò; si adeò exigua est
hæc partium iactura, vt sensu
percipi nequeat, cur tantum caloris
excitauit? Præterea dum ferrum

Natur.
quæst. lib.
2. quæst.
57.

lima expolitur, calefit quidem,
minus tamen, aut certè non plus,
quàm cum malleo validissimè
tunditur; & tamen maior longè
partium deperditio ex limatura,
quàm ex contusione, existit. Ego
igitur multùm conferre arbitror, ad
maiolem, minoremue
calefactionem corporum attritorum,
qualitates eorundem; sint ne
videlicet illa calidiora an frigidiora,
remque hanc ex multis alijs
pendere, de quibus statuere adeò
facilè non sit. Nam si Ferulas duas,
corpora leuissima, ac rarissima,
mutua, aut alterius ligni
confricatione attriueris, ignem breui

concupient: non idem in lignis alijs
accidit, durioribus, ac densioribus,
quamuis eadem diutius, ac
vehementius atteri consumique
contingat. Seneca certè, facilius
inquit, attritu calidorum ignis existit;
ex quo fieri ait, vt æstate plurima
fiant fulmina, quia plurimum calidi
est. Præterea ferreus puluis in
flammam coniectus exardescit,
non verò quicumque alius puluis è
marmore. Quare si in Aëre
plurimum exhalationum calidarum
fuerit, eundemque ex vehementi
aliquo motu atteri contigerit, non
video, cur calefieri, atque etiam
incendi non possit. Tunc enim,

cum rarus sit, ac siccus,
multumque admixtum calidi
habeat, ad ignem concipiendum
aptissimus est. Quamuis autem
exemplum Aristotelis de sagitta,
cuius ferrum motu incaluit,
Galilæus irrideat atque eludere
tentet, non tamen id potest. Neque
enim Aristoteles vnus id asserit;
sed innumeri penè magni nominis
viri huiusmodi exempla (earum
proculdubio rerum, quas ipsi, aut
spectassent, aut à spectatoribus
accepissent) prodiderunt. Vult hìc
Galilæus aliquos nunc proferam è
plurimis, qui hoc, non verè minùs,
quàm eleganter affirmant? Ordinar à

Poetis, ijs contentus, quorum
auctoritas, quia rerum naturalium
cognitione perbenè instructi sunt,
in rebus grauissimis afferri, ac
magni fieri solet. Et sanè Ouidius
non Poeticæ solum, sed
Mathematicorum etiam, ac
Philosophiæ peritus, non sagittas
modò, sed plumbeas glandes,
fundis Balearicis excussas, in
cursu sæpe exarsisse testatur. In
libris enim Metamor. hæc habet.

Non secus exarsit, quàm cum
Balearica plumbum Lib. 2
Funda iacit. Volat illud, &
incandescit eundo,
Et, quos non habuit, sub

nubibus inuenit ignes.

Paria his habet Lucanus, ingenio   Lib. 7.
doctrinaque clarissimus:

Inde faces, & saxa volant,
spatioque solutæ
Aëris, & calido liquefactæ
pondere glandes.

Quid Lucretius, non minor & ipse   Lib. 6.
philosophus quàm Poeta, non ne
pluribus in locis idem testatur?

..... Plumbea
verò

Glans etiam longo cursu
voluenda liquescit.

& alibi.

Non alia longè ratione, ac
plumbea sæpe

Feruida fît glans in cursu,
cum multa rigoris

Corpora demittens, ignem
concepit in auris.

Idem innuit Statius, dum ait:

... Arsuras Cæli per inania
glandes.

Quid de Virgilio, poëtarum
maximo? non ne bis hoc ipsum
disertissimè affirmat? Dum enim
ludos Troianoriun describit, de
Aeste ita loquitur:

Namque volans liquidis in   Lib. 5 Aen.
nubibus arsit arundo,
Signavitque viam flammis,
tenuesque recessit
Consumpta in ventos.

Alio verò loco, de Mezentio sic,

Stridentem fundam, positis   Lib. 9 Aen.

Mezentius annis,

Ipse ter adducta circum

caput egit habena,

Et media aduersi liquefacto

tempora plumbo

Diffidit, & multa porrectum

extendit arena.

Posse verò corpus durius

alterius mollioris attritione consumi,

probat Aqua, diuturna distillatione

durissimos etiam lapides

excauans, atque allisæ scopulis

vndæ, quæ eosdem comminuunt &

mirè læuigant. Ventorum etiam vi

corrodi turrium, ac domorum

angulos experimur. si quando igitur
Aër ipse concreseat, magnoque
impetu feratur, duriora etiam
atteret corpora, atque ipse ab ijs
vicissim atteretur. Sibilus certè, qui
in agitatione fundæ exauditur,
addensati Aëris argumentum est,
quod fortasse voluit Statius cum
dixit, Aërem fundæ gyris inclusum
distringi:

.... & flexæ Balearicus actor Achill. lib. 2.
habenæ,
Quò suspensa trahens
libraret vulnera tortu,
Inclusum quoties
distringeret aëra gyro.

Idem etiam probat grando, quæ

quò altiori è loco decidit, eò
minutior, ac rotundior cadit; idem
pluuiæ guttæ, maiores, cum ex
humiliori loco, minores, cum ex
altiori cadunt; cum in Aëre &
comminuantur, & atterantur. Sed
ne Poetarum testimonium, vel ex
ipso Poetæ nomine, suspectum
alicui videatur (quamquam
eosdem, ex communi saltem
omnium sensu, locutos scimus),
ad alios venio magnæ etiam
auctoritatis, ac fidei viros. Suidas
igitur in Historicis, verbo
περιδινοῦτες, hæc narrat.
Babylonij iniecta in fundas oua in
orbem circumagentes, rudis, &

venatorij victus non ignari, sed ijs	
rationibus, quas solitudo postulat,	
exercitati, etiam crudum ouum	Nat. quæes.
impetu illo coxerunt. hæc ille. Iam	lib. 2, q. 54.
verò, si quis tantarum causas	
rerum inquirat; audiat Senecam	q. 58;
Philosophum, quandò hic inter	
cæteros Galilæo probatur, de his	q. 57.
philosophicè disputantem. Ille	
enim, ex sententia, primùm,	
Posidonij, in ipso Aëre, inquit,	
quidquid attenuatur simul siccatur,	
& calet. Ex sua verò sententia.	
Non est, inquit, assiduus spiritus	
cursus, sed quoties fortius ipsa	
iactatione se accendit, fugiendi	
impetum capit. Sed longè hæc	

apertiùs alibi, vbi fulminis causas
inquirens, Id euenit, inquit, vbi in
ignem, extenuatus in nubibus Aër,
vertitur, nec vires, quibus longiùs
prosiliat, inuenit (audiat iam quæ
sequuntur Galilæus, sibique dicta
existimet.) Non miraris, puto, si
Aëra, aut motus extenuat, aut
extenuatio incendit: sic liquescit
excussa glans funda, & attritu
Aëris velut igne distillat. Nescio
sanè, an disertè magis, aut clarius
dici vnquam id posset. siue igitur
Poetarum optimis, siue Philosophis
credas; vides, quicumque hac de
re dubitas, atteri posse per motum
Aërem, atque ita incalescere, vt vel

plumbum eius calore liquescat.

Nam quis hìc existimet, viros
virorum florem eruditissimorum,
cum de ijs loquerentur quorum in
re militari quotidianus erat etiam
tunc vsus; egregiè adeò atque
impudenter mentiri voluisse?

equidem non is sum, qui

Lib. 16.

sapientibus hanc notam inuram.

Sed quid aduersus hæc afferre
possit Galilæus, non dissimulabo.

dicat enim fortasse, nullam
vnquam fuisse fundarum aut
arcuum vim tantam, quæ sclopeti,
aut muralis tormenti impulsu
æquare, potuerit. quòd si plumbeæ
glandes hisce tormentis excussæ

non liquescunt, addito etiam
pulueris incendio, quo vel vno
liquescere deberent; iurè suspicari
nos posse, Poetarum fuisse
commenta, illa, liquefacti plumbi,
atque exustarum exempla
sagittarum. Sed si hæc facilè
objiciat Galilæus, non æquè tamen
facilè eadem probarit. Quin potius
scio, explosas maioribus
bombardis plumbeas pilas in Aëre
liquescere aliquandò. Certè
Homerus Turtura, vt nuperrimus,
ita diligentissimus rerum
Gallicarum Scriptor, ait ingentem
aliquando tormentariorum
globorum vim, inutilem mœnibus

diruendis fuisse, quòd, cum illi
exigui priùs forent, atque ex ferro,
superinducto plumbo maiores
effecti fuissent. Cum enim, inquit,
in muros exploderentur, plumbo in
Aëre liquescente, solus interior
globulus, ex ferro, instar nuclei,
abiecto cortice, murum
pertingebat. Prætereà, audiui ipse
ex ijs, qui viderant, probatissimæ
fidei viris, cum dicerent, globulum
plumbeum rotundum sclopeto
explosum, cum brachio fortè
alterius inhæsisset, ex eodem
postea extractum fuisse, non
rotundum, sed oblongum, & verae
glandis figuram referentem: quod   Primo

quotidianis etiam exemplis   meteorum,
comprobatur, dum irritò sæpè ictu   c. 4.
glandes plumbeæ sclopetis
excussæ, inter hostium vestes
implicitæ, figura non amplius, qua
fuerant, sed compressæ, ac
laciniosæ, atque etiam frustatim
comminutæ reperiuntur. Quod
argumento est, illas, ex calore
concepto, rariores effectas,
inualido percussisse ictu. At id
quotidie accidere non videmus;
Nempe, neque auctores à nobis
citati affirmarunt, quoties
Balearicus fundibularius plumbum
funda proijceret, solitum illud ex
motu liquescere, sed tantùm

accidisse id non semel, atque ideò
insolitam rem penè miraculo
fuisse: nos etiam suprà diximus,
ad ignem ex attritu Aëris
excitandum, multam exhalationum
copiam in eodem Aëre requiri,
quòd calidiora facilius ignescant.
Sic enim videmus in Cœmeterijs
per æstatem accidere non rarò, vt
ad alicuius hominis aduentum, aut
ad lenissimi Fauonij euentilationem
agitatus Aër ille, siccis, & calidis
halitibus infectus, in flammam
statim abeat. Quænam porrò hic
corporum duriorum attritio
reperitur? Et tamen ex motu, atque
attritione leuissima Aër ille ignescit.

Pag. 15.

Atque hoc voluit Aristoteles cum dixit. Cum autem fertur, & mouetur hoc modo, quacumque contigerit benè temperata existens, sæpè ignitur. quo textu satis apertè significat, hæc non contingere nisi in ijs circumstantijs quas superius enumerauimus. Quarè, si quando is Aëris status fuerit, vt huiusmodi exhalationibus abundè ferueat: aio plumbeos orbes, fundis etiam validissimè excussos, suo motu Aërem accensuros, atque ab eodem incenso incendendos vicissim fore; non esse proindè, cur Galilæus ad experimenta confugiat: cum non nostro hæc

arbitratu, sed casu, euenire
asseramus; perdifficile autem est
casum, cum volueris, accersere.
Quòd si quis fortè dixerit, glandes
tormentis bellicis explosas, non ex
attritu Aëris, sed ex igne
vehementissimo, quo excutiuntur,
accendi. Quamquam haud ita
facilè mihi persuadeam, ingentem
plumbi vim ab eo igne liquefcere
quem breuissimo temporis
momento vix attigerit; satis hoc
loco habeo ostendisse, nullum ab
his exemplis Galilæo patere
effugium, ad Poetarum, &
Philosophorum testimonia
euadenda. Sed obijcit præterea:

Quamuis admittatur, ex motu
accendi exhalationes aliquandò
posse, nescire tamen se
intelligere, quò fiat, vt statim atque
ignem conceperint, non
consumantur, sicuti in fulminibus,
stellis cadentibus alijsque
huiusmodi, fieri quotidie videmus.
Ego verò satis id intelligi posse
existimo, si quis, ex ijs, quos
hominum ars, atque industria
inuenit, ignibus, similiter de
sublimioribus illis à Natura
succensis philosophetur. Duplicis
enim naturæ nostri hi sunt, sicci
alij, ac rari, nulloque hærentes
glutine, qui vt ignem conceperint

claro, largoque fulgore, subito
incremento, at caduco breuique
incendio, nullis penè reliquijs
conflagrare solent; alij tenaciori
materia compacti, ac piceo liquore
conflati, in longum tempus duraturi,
flamma diuturniore nocturnas
nobis tenebras illustrant. Quidni
igitur in supremis illis regionibus
simile aliquid contingat? Vel enim
materia leuis adeò, rara, & sicca
est, vt nullo humidi vinculo
colligetur; atque hæc subito,
celerique fulgore, in suo veluti
exortu interitura succenditur: vel
certè viscida est, & glutinosa; quæ,
si quo casu accendatur, non ad

interitum illicò properet, sed suo
planè succo diutius viuat, ac
longiore ætate, suspicientibus
vndique mortalibus, ex alto
resplendeat. Satis igitur hinc
apparet, quò possit fieri, vt ignes in
summo Aëre succensi non illicò
extinguantur aliquandò, sed diutius
ardeant. apparet etiam Aërem
succendi posse, si ea præsertim
adsint, quæ calori, ex attritu
excitando plurimùm conferunt,
vehemens videlicet motus,
exhalationum copia, materiæ
attenuatio, & si quid aliud ad idem
conducit.

TERTIA PROPOSITIO.

Irradiatio corporum luminosorum oculi
est affectio, non autem Aëris illuminati;
cum Aër illuminari non possit.

DVM Galilæus de fulgore illo agit, qui,
luminosis corporibus circumfusus, eminus
spectantibus, ab ipso luminoso corpore
non distinguitur; ait primò, illum in oculi
superficie per refractionem radiorum in
insidente humore fieri, non autem circa   Pag.
Astrum aut flammam reuerà consistere.   32.
Addit secundo, Aërem illuminari non
posse. Tertiò verò corpora luminosa, si per
Tubum conspiciantur, larga illa radiatione
spoliari. Porrò ad harum propositionum

veritatem inuestigandam, illud, quod   Pag.
secundo loco positum est, primo est à   31.
nobis expendendum; hoc est, An illuminari
Aër possit: ex hoc enim reliqua pendere
videntur. Qua in quæstione, supponendum
primùm, ex Opticis, ac Physicis est, lumen
non videri, nisi terminatum; terminari
autem non posse, nisi corpore aliquo
opaco; perspicuum enim, quàm perspicuum
est, lucem non terminat, sed liberum
eidem transitum præbet. Secundùm
Aërem purum, ac sincerum, maximè
perspicuum esse, minusquè proinde
aptum ad lumen terminandum: Aërem verò
impurum, multisque vaporibus admixtum,
& lucem terminare, & remittere ad oculum
posse. Et quidem huius secundæ

suppositionis prima pars ab omnibus,
atque à Galilæo ipso, vltrò conceditur:
pars autem altera multis probatur
experimentis. Aurora enim in Solis exortu,
atque in occasu crepuscula, satis indicant,
impurum Aërem illuminari posse; idem
testantur Coronæ, Areæ, Parelia, aliaque
huiusmodi, quæ ex Aëre crassiori fiunt:
fateri hoc etiam videtur Galilæus in Nuncio
sidereo, vbi circa Lunam vaporosum
quemdam orbem, ei, qui Terræ
circumfunditur non absimilem, statuit,
quem à Sole illuminari asserit; quod de
louiali etiam Orbe videtur affirmare.
Prætereà, si quis Lunam, post alicuius
domus tectum adhuc latitantem, cum
proximè emersura est, obseruet,

maximam Aëris partem, eiusdem Lunæ
lumine illustratam, quasi lunarem Auroram,
prius intuebitur: fulgorem autem hunc
magis, ac magis crescere comperiet, quò
propior exortui Luna fuerit. Ridiculum
autem esset affirmare, Auroram,
Crepuscula, aliosque huiusmodi
splendores, in insidente oculis humore,
per refractionem gigni. Quid enim, dum
Lunam ac Solem, altius prouectos, breui
inclusos gyro, intueor, siccioribus nè oculis
sum, quàm cum eosdem postea Horizonti
proximos, in orbem ampliorem extensos
aspicio? Satis igitur ex his patet, Aërem
impurum, ac mixtum illuminari posse; quod
etiam ratione peruincitur. Cum enim lumen
terminetur ab eo quod aliquam habet

opacitatem; Aër autem per vapores
concretior atque opacior fiat; hac saltem
parte, qua opacus est, lumen reflectere
poterit. Quibus ita explicatis, ad
quæstionem propositam redeo, in qua,
dum auctores nec pauci, nec mali
asserunt, partem Aëris, luminosis
corporibus in speciem circumfusi, pariter
illuminari; non de sincero, nullisquè
admixto vaporibus locuti existimandi sunt;
sed de eo Aëre, qui densioribus halitibus
opacatus, lumen Stellarum sistere, ac
cohibere possit, ne vltra progrediatur. Nam
dum aiunt, Solem, ac Lunam ampliori sese
forma, propè Horizontem, spectandos
offerre, quàm cum altiores fuerint, id ex
Aëre vaporoso interiecto oriri affirmant: ex

quibus patet, illos, non de Aëre puro loqui, Pag.
sed de infecto, ac proinde, opaciori. Quarè 31.
statuendum est, non abijciendam esse
(quod Galilæus iubet) opinionem illam,
quæ asserit, Aërem illuminari à Stellis
posse; cum tot experimentis verissima
comprobetur, si de Aëre impuriori
intelligatur. quod si illuminari Aër potest,
poterit etiam pars aliqua luminosi illius
coronamenti, quo sidera vestiuntur, in
Aërem illuminatum referri. Quamuis non
negem (id quod primo loco propositum
fuerat), radiosam illam coronam longis
distinctam radijs, quæ ad quemcumque
oculi motum mouetur, oculi affectionem
esse; ex quo fit, vt ijdem radij, modò plures
modò pauciores, nunc breuiores, nunc

productiones fiant, prout oculus ipse
mouetur: adhuc tamen non probauit
Galilæus, nullam partem illius luminis,
quod nos à vera flamma non distinguimus,
ex Aëre illuminato existere, qua postea nè Pag.
per specillum quidem luminosa spoliari 32.
possint. Neque obstat experimentum ab
eodem Galilæo allatum. Si manum, inquit,
inter lumen atque oculum collocatam ita
moueris, ac si lumen occultare velles,
fulgor ille circumfusus nunquam tegetur,
quoad ipsum verum lumen non
absconderis; sed radij ipsi manum inter,
atque oculum, nihilominus comparebunt;
at vbi partem veri luminis aliquam texeris,
eorumdem radiorum partem oppositam
euanescere comperies. Nam, si luminis

partem superiorem celaueris, radij
inferiores apparere desinent. Hæc
Galilæus, quæ omnia verissima experior,
dum radios ipsos tantum considero, radios
inquam illos, quos, ex eorum motu penè
perpetuo ac luminis diuersitate, satis
superque à reliquo vero lumine distinguo:
at dum reliquum lumen, quod ipse verum
existimo, celare tento; ea prorsus ex parte,
qua manum interpono, si non omnino
abscondo, minuo saltem, atque infusco.
infusco, inquam. neque enim ex qualibet
manus interpositione celari obiecta
possunt, nè videantur. Si quis enim, vt
dicebam, attentè animaduertat, dum
veram candelæ à nobis remotæ flammam
tegere, manus obiectu, nitimur; etiamsi

summam pyramidis accensæ partem
reuerà manus texerit; adhuc tamen

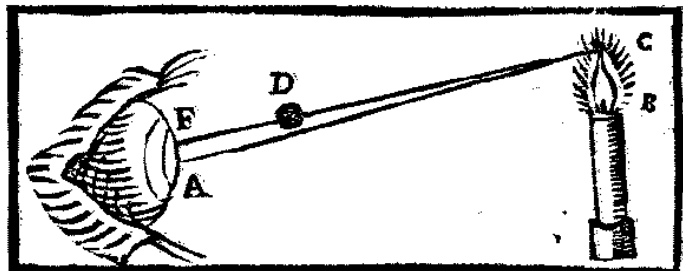
eamdem illam, inter manum, atque
oculum, conspicimus, videturque
interpositus digitus ea flamma comburi, ac
duas veluti in partes secari; ea planè
ratione quam digitus A ostendit. Quì autem
fieri possit, vt ex hac digiti interpositione
aspectus flammæ

non impediatur,
sic ostendo. Cum

oculi pupilla indiuisibilis non sit, sed plures
possit in partes diuidi; poterit vna illius
pars tegi, reliquis non tectis; quamuis

ergò, parte aliqua pupillæ obiecta, ad illam species obiecti luminis non perueniant, si

tamen reliquæ apertæ remaneant, & ad illas eædem species pertingere possint, lumen adhuc videbitur. Sit enim, v. g., lumen BC, oculi pupilla FA, corpus opacum interpositum sit D, quod quidem speciem puncti C, peruenire ad F non permittat; nullo tamen sit impedimento quin ex C, alter radius CA perueniat ad partem pupillæ A; per radium ergo CA videbitur apex luminis C; non videbitur autem adeò fulgens, vt tunc, quando totam pupillam sua imagine explebat. idem

autem apex C non priùs videri desinet,
quàm corpus D, totam pupillam tegat,
prohibeatque, nè vllis radijs apex C, ad
illam feratur. Quòd si corpus D, multò
minus fuerit, quam oculi pupilla, v. g. filum
aliquod crassum, parumque ab eadem
pupilla abfuerit, lumine interim longè
posito; quomodocunque inter oculum, &
lumen idem filum extendatur, nullam
luminis partem impediet, neque fili
eiusdem pars, inter oculum, & flammam
constituta, comparebit, ac si prorsus
combusta fuisset; quod ex eadem causa
oritur. Nequè enim filum illud, cum minus
sit, quàm pupilla, si ab eadem non longè
distet, impedire potest quominus omnes
flammæ partes, aliquibus saltem radijs, ad

Pag.
33.

potentiam ferantur: quare per eos saltem
flamma videbitur. Ad tertium denique
dictum, quo ait, sidera hoc splendore
accidentario spoliari, cum Tubo optico
conspiciuntur, multa hic etiam sunt, quæ
non facilè soluantur. Nam si Tubus opticus   Pag.
sidera adscititio hoc fulgore spoliaret; non   33.
deberet hic fulgor per Tubum conspici: at
conspicitur tamen. Et quidem inter fixas
stellas nulla est adeò exigua, quæ
splendore isto, etiam non suo, à Tubo exui
patiatur; quod Galilæus ipse fateri videtur,
dum à Cane alijsque stellis, fulgorem illum
nunquam omnino auferri posse affirmat.
semper enim, etiam per Tubum,
scintillantes hosce radios in illis intuemur.
Sed quid dico à stellis? Planetæ etiam

aliqui adeò fulgoris huius tenaces sunt, vt nunquam sibi illum eripi patiantur; Mars videlicet, Venus atque Mercurius; quorum lumen, nisi coloratis vitris, specillo aptatis, retuderis, nunquam nudi comparebunt. Et sanè non video, si eadem radiorum illorum causa in superficie oculi remanet, hoc est humor ille pupillæ perpetuò insidens; cur postea, si lumen Astri, per specilli vitra refractum, in eundem humorem incidat, refringi iterùm, quanquam diuerso fortasse modo, eosdemque luminis ductus producere non debeat. Iam verò si illud admittatur, quod admitti necesse est, vt suprà probauimus, Aërem etiam illuminari, atque ex hoc fieri posse, vt sidus maius appareat quàm reuerà sit; non poterit

Galilæus negare, ex hoc saltem capite,   Pag.
circumfusus etiam fulgorem videri per   33.
Tubum, ac proinde etiam augeri debere:
fatetur quippe omnia illa per Tubum videri,
atque ab eodem augeri, quæ vltrà ipsum
posita sunt; cum igitur hic etiam splendor
vltrà specillum sit, per illud conspici,
augerique debebit. Quòd si nihilominus in
Stellis hoc incrementum non percipitur,
aliunde petenda erit huius aspectus causa,
non ex eo, quòd radiatio hæc fiat inter
specillum, & oculum, hoc est in superficie
humida oculi. Hoc enim, si non de radijs
illis vagis, ac distinctis, sed de stabili, &
continuo amplioris luminis coronamento
loquamur, ex Aëre illuminato existere
posse, Solis, ac Lunæ exemplis, propè

Horizontem ampliori orbe, quàm in vertice, apparentium, comprobatur. Si verò de radijs ipsis intelligatur: cum hi etiam per specillum conspiciantur in Stellis; non poterit hoc minimum earumdem Stellarum incrementum, in radiorum illorum abiectiorem referri, cum non abijciantur.

PROPOSITIO QUARTA.

Nullum luminosum est
perspicuum, & flamma videri ea
non patitur, quæ vltra illam posita
sunt.

Sed videamus, quàm rectè, ex
Peripatetica disciplina atque ex   Pag. 16.

experimentis sibi arma contrà
Aristotelem fabricet Galilæus.
Præterea, inquit, Cometam
flammam non fuisse, ex ipsa
experientia, & Peripateticorum
dicto deducimus, quo affirmant,
nullum corpus lucidum esse
perspicuum. experientia verò
docet flammam vel minimam,
vnius candelæ, impedimento
esse, quominus objecta vltra
ipsam posita conspiciantur: si
ergò Cometam flammam fuisse,
quis dixerit, dicendum eidem erit,
Stellas, vltra illam positas, ab ea
celari debuisse; & tamen per
Cometæ caudam lucidissimè

intermicantes easdem Stellas
vidimus. Hæc ille: in quibus,
mirari satis non possum,
hominem, magni alioqui nominis,
atque experimentorum
amantissimum, ea disertè adeò
asseuerasse, quæ obuijs vbique
experimentis redargui facilè
possent. Quamuis enim
Peripateticorum dictum, si rectè
intelligatur, verissimum sit: (omne
enim corpus, ad hoc vt
illuminetur, vel potius illuminatum
appareat, excurrentem vltèrius
lucem quasi sistere, ac
reprehendere debet; perspicuum
autem, vtpotè eidem luci

peruium, eam terminare non
potest: ex quo dicendum est,
corpus quodcumque, eò clarius
illuminandum, quò plus opaci,
minusque habuerit perspicui),
nullus tamen est qui neget,
reperiri corpora partim perspicua,
partim opaca, quæ partem lucis Daniel. 3.
aliquam terminent, qua lucida
appareant; aliquam verò liberè
transire permittant; qualia sunt
nubes rariores, Aqua, Vitrum, &
huiusmodi multa, quae & lumen
in superficie terminant, & ad argumentum
aliam partem idem transmittunt. primum.
Quarè nihil est, cur ex hoc dicto
quidquam momenti suis

experimentis Galilæus adiectum
putet. Experimenta porrò ipsa
falsa deprehenduntur. Affirmo
igitur, candelæ flammam obiecta
ultra se posita, ex oculis non
auferre, & perspicuam esse. Huic
primùm dicto adstipulantur sacræ
litteræ, cum de Anania, Azaria, ac
Misæle in fornacem, Regis iussu,
coniectis agunt. Sic enim Regem
ipsum loquentem inducunt: Ecce
ego video quatuor viros solutos,
& ambulantes in medio ignis, &
nihil corruptionis in eis est; &
species quarti similis filio Dei. Ac
nè quis existimet id pro miraculo
habendum: idem probatur iterùm

ex eo, quia in candelæ flamma,
medio loco consistens videtur
ellyphnium, seu nigricans seu
candens. Prætereà cum strues
aliqua ingens lignorum incenditur,
medias inter flammæ semiusta
ligna, & carbones accensos
liberè prospectamus: cum tamen
sæpè maxima flammæ vis,
oculum inter, atque eadem ligna,
media consistat; flamma igitur
perspicua est.

Secundò, quodcunque	2.
opacum, inter oculum, &	argumentum.
obiectum positum, eiusdem	
obiecti aspectum impedit, siue	
magno, siue paruo ab eodem	

distet interuallo. Ita, v. g. lignum
aliquod, siue rem quampiam
attingat siue ab illa multum
remoueatur (si tamen inter illam,
atque oculum substiterit), eam
videri non permittet: quod in
flamma non accidit. hæc enim
quascumque res, vltra se positas,
si non longè distent, sed easdem
è proximo vehementer illuminet,
semper videri patietur; quod
quilibet experiri facilè potest, si
legendum aliquid vltrà lumen
collocauerit, vnus tantum digiti
interuallo, tunc enim characteres
illos à flamma obiectos facilè
perleget: flamma ergò perspicua

est, & luminosa, quod Galilæus
negat, eiusque oppositum,
tanquam principium, contra
Aristotelem disputaturus,
assumit.

Quòd si quis quærat, cur
obiecta vltrà flammam posita, si
saltem ab eadem longè semota
fuerint, non conspiciantur; hanc
ego huius rei causam assigno.
quia nimirum obiectum mouens
potentiam vehementius, impedit
nè videantur obiecta reliqua, ad
eamdem potentiam mouendam
minus apta; obiecta autem
quælibet eò vehementius,
cæteris paribus, potentiam

mouent, quò sunt lucidiora: quia
igitur obiecta, longè vltra
flammam posita, multò minus
illuminantur, quàm flamma ipsa,
ideò hæc potentiam veluti totam
explet, obruitque, nec obiecta alia
videri permittit: & propterea quò
obiecta eadem eidem flammæ
fiunt propiora, quia tantò magis
illuminantur; eò etiam magis
apta. sunt mouere potentiam; ac
proindè tunc conspiciuntur;
maiori siquidem illustrata lumine,
cum flamma penè ipsa
contendunt. Quarè si aut flamma
obtusiori splendeat lumine, aut
obiectum vltrà illam positum,

luminosum ex se sit, aut ab alio
vehementer illuminatum,
nunquam illius aspectum
interposita flamma impediet,
quamuis longissimè obiectum
illud à flamma distet. Hoc etiam
quibusdam experimentis
confirmare placet.

Incendatur distillatum vinum, 3.
quod Aquam vitis, vulgo argumentum.
appellant; eius enim flamma, cum
non admodum clara sit, liberam,
rerum imaginibus ad oculum
viam relinquet, vt etiam
minutissimos quosque
characteres perlegi patiatur. Idem
accidit in flamma ex incenso

sulphure excitata, quæ, colorata
licet sit, & crassa, vix tamen
quidquam impedimenti eisdem
rerum imaginibus affert.

Secundò, sit licet flamma
clarissimo ac micanti lumine, si 4.
tamen alterius candelæ lumen argumentum.
ultrà illam collocatum, longè
etiam semoueris; inter vicinioris
flammæ lucem, remotiorem
flamman intermicantem cernes.
Cum ergò Stellæ corpora sint
luminosa, & quavis flamma longè
clariora; nil mirum, si non potuit
earundem aspectus ab
interposita Cometæ flamma
impediri; ac proindè nihil

detrimenti, ex hoc Galilæi
argumento, patitur Aristotelis
opinio.

Tertiò, non luminosa solùm illa,
quæ propria fulgent luce, ab 5.
interposita flamma velari non argumentum.
possunt, sed nè alia quidem
corpora opaca, si tamen ab alio
lumine illustrentur. Ita interdum, si
quid aspexeris à Sole
illuminatum, nullius interpositu
flammæ, impediri eius aspectus
poterit. Constat igitur satis
superque, flammæ perspicuas 6.
esse, atque hoc etiam non argumentum
obstare, quominus Cometa
flamma esse potuerit. Illud etiam

omitti non debet, eodem, quo
Aristotelem vrget, argumento
Galilæum premi. Sic enim ille.
Flammæ perspicuæ non sunt,
Cometæ autem coma perspicua
est, ergò flamma non est. At ego
aduersus Galilæum sic:
Luminosa perspicua non sunt;
Cometæ coma perspicua est;
ergò luminosa non est. Esse
autem perspicuam indicant
Stellæ, eius interpositu, nulla ex
parte celatæ. Prætereà, comam
hanc luminosam esse, asserit
idem Galilæus; dum illam ex
illuminato vapore existere
contendit; vapor enim illuminatus

corpus est luminosum. Neque
dicat, loqui se de luminosis
natiuo ac proprio lumine
fulgentibus, non autem de ijs,
quæ lumen aliunde accipiunt.
Nam hæc etiam, rerum vltrà ipsa
positarum, aspectum impediunt.
si enim pila aliqua vitrea, aut
amphora, vino aut re alia
quacumque, plena fuerit, & lumini
exponatur; ijs tantum partibus, ex
quibus lumen non reflectit, nec
illuminata comparet, vinum
ostendet; ea verò parte, qua
lumen ad oculum remittit, nil nisi
lucidum quid, & candens
spectandum offeret: idem in

Aquis etiam à Sole illuminatis
accidit, in quibus pars illa, qua
Sol ad oculum reflectitur, nihil
vltra se positum videri patitur;
reliquæ verò partes lapillos atque
herbas in fundo subsidentes
ostendunt. Quare illuminatorum
etiam corporum erit, vltiora
obiecta velare ne videantur;
atque hæc etiam luminosa dici
poterunt. si ergò hæc apud
Galilæum nullam admittunt
perspicuitatem, per Cometæ
barbam, vel luminosam, vel
illuminatam, Stellas videre non
possumus: at potuimus tamen;
Ergò & illuminata fuit Cometæ

barba, & perspicua.

Hæc ego omnia eò libentius
affero, quòd ea facilè quiuis
intelligat, cum non ex illis
linearum, atque angulorum tricis
pendeant, ex quibus non omnes
æquè facilè se expedire norunt.
hìc enim si quis oculos habeat,
ingenij etiam huic abundè erit.

Illud prætereà à Galilæo
Aristoteli obijcitur, malè illum ex
Cometis prædicere, annum fore
non admodum pluuium, sed
siccum potius, ventorum etiam
ingentem vim ac Terræ motus
portendi. Cum enim, inquit,
Cometæ nihil aliud Aristoteli sint,

Pag. 17.

nisi ignes, huiusmodi
exhalationum veluti eluones
voracissimi; si nullas reliquias ab
ijsdem relinquendas dixeris,
longè sapientius pronunciaris.
Sed ego longè aliter sentiendum
existimo. Nam si qua in vrbe per
fora, ac vias, magnam frumenti
vim dispersam negligenter
haberi, aut si fortè vilissima
quæque capita ac plebeculæ
sordes, opiparè semper epulari
videas; an non indè tantam rei
frumentariæ, ac totius annonæ
facultatem sapienter arguas, vt
nulla ibidem in longum tempus
metuenda sit inopia? Ita planè

dicendum. Atquì halituum sedes
angustis, vt plurimùm, terminis,
ac veluti in horreo frumentum,
includitur; neque ad illas plagas,
quibus vorax flamma dominatur,
facilè producitur, nisi quandò
eorumdem ingens copia
inferioribus sedibus capi non
potest, aut forte ijsdem, sicciores
ac rariores effecti, omnem
aqueam exuerint qualitatem.
Quarè non ineptè Aristoteles ex
Cometis, hoc est, ex huiusmodi
exhalationibus ad Ignem vsque,
adeò non parcè, sed affluenter,
productis, intulit, inferiora hæc
omnia ijsdem maximè abundare.

Neque hinc sequitur, ab eo igne
nullas eorundem halituum
reliquias relinquendas. is enim ea
tantum absumit, quæ supra non
capaces inferioris sedis
angustias ad Ignis plagam
eleuantur; qui postea Ignis non in
alienas regiones irrumpit, sed
suo semper fixus in regno, ea sibi
vindicat, quæ propius ad illum
accesserint, aut, quasi ab
humidioribus impressionibus
transfuga, ad illum defecerint: &   Pag. 33.
propterea potuit Aristoteles hinc
etiam ventos, sicciolem anni
temperiem, aliaque huiusmodi
prænunciare. De nostro certè

Cometa si quis tale aliquid
prædixisset, potuisset ab euentu
ipso id egregiè confirmare. nam
& annus siccior solito extitit,
insolentes ventorum,
vehementesque flatus experti
sumus, Terræ motibus magna
Italiæ pars concussa, idque
alicubi non paruo Urbium atque
Oppidorum damno. Quid igitur?
an non sapienter, vt alia multa,
hæc etiam Aristoteles
enunciauit? quid porrò ex his
omnibus inferri non immeritò
possit, non ex me, sed ex
Galilæo ipso, audiendum censeo.
Ille enim, cum sua hæc

experimenta exposuisset, addidit.

Hæc nostra sunt experimenta,
nostræ hæ conclusiones, ex
nostris principijs nostrisque
opticis rationibus deductæ. Si
falsa experimenta, si vitiosæ
fuerint rationes; infirma ac debilia
futura etiam sunt dictorum
nostrorum fundamenta. His ego
nihil vltra addendum existimo.

Atque hæc illa sunt, quæ mihi
in hac disputatione, ob meam
ergà Præceptorem
obseruantiam, dicenda proposui;
quibus ostendi, certè conatus
sum, primùm, iustam à Galilæo
(atque hic princeps fuit scribendi

scopus) querelarum materiam
Præceptorum meo, à quo ille
perhonorificè semper est habitus,
oblatam fuisse. Deinde, licuisse
nobis, in edita illa disputatione,
per parallaxis ac motus Cometicæ
observationes eiusdem Cometæ
à Terra distantiam metiri, atque
ex Tubo optico, paruum
admodum Cometæ incrementum
afferente, aliquid etiam momenti
rebus nostris accedere potuisse.
Prætereà, non æque eidem
Galilæo licuisse, Cometam è
verorum luminum numero
excludere, ac seueras adeò,
motus rectissimi, leges eidem

præscribere; ad hæc, constare
ex his, Aërem ad Cæli motum
moueri, atteri, calefieri atque
incendi posse. ex motu, per
attritionem calorem excitari, nulla
licet pars attriti corporis
deperdatur. Aërem illuminari
posse, quotiescunque
crassioribus vaporibus
admiscetur. Flammas lucidas
simul esse, atque perspicuas;
quæ Galilæus ita se habere
negauit. Falsa denique
deprehensa experimenta illa,
quibus ferè vnus eiusdem placita
nitebantur. Hæc autem innuere
potius, quàm fusius explicare

volui; cum neque plura exigi
viderentur, vt pateret omnibus,
neque vlli, in disputatione nostra,
à nobis iniuriam illatam, neque
nos infirmis rationibus ductos,
eam, quam proposuimus,
sententiam cæteris omnibus
prætulisse.

FINIS.

Erratorum Correctio²

Pag. 11, lin. 15. 16. 28. 32. Pag. 12. lin. 8. 10.

Augmentum,

Pag. 12. l. 30. Pag. 13. l. 2. 24. 27. omittere,
vnico m.

Pag. 31. l. 13. circa, l. 14. ostendat.

Pag. 32. l. 13. insignium

Pag. 60. l. 25. autem.

Pag. 64. l. 14. filum.

Reliqua, si qua offender, prudens ipse Lector
corriget.

² Le correzioni sono già state riportate nel testo
[Nota per l'edizione elettronica Manuzio]

Imprimatur.

Frater Thomas Margottinus Inquisitor Perusiæ, &
Vmbriæ.

Imprimatur.

Alexander Iouius Deputatus pro Reuerendissimo
Domino Episcopo.